

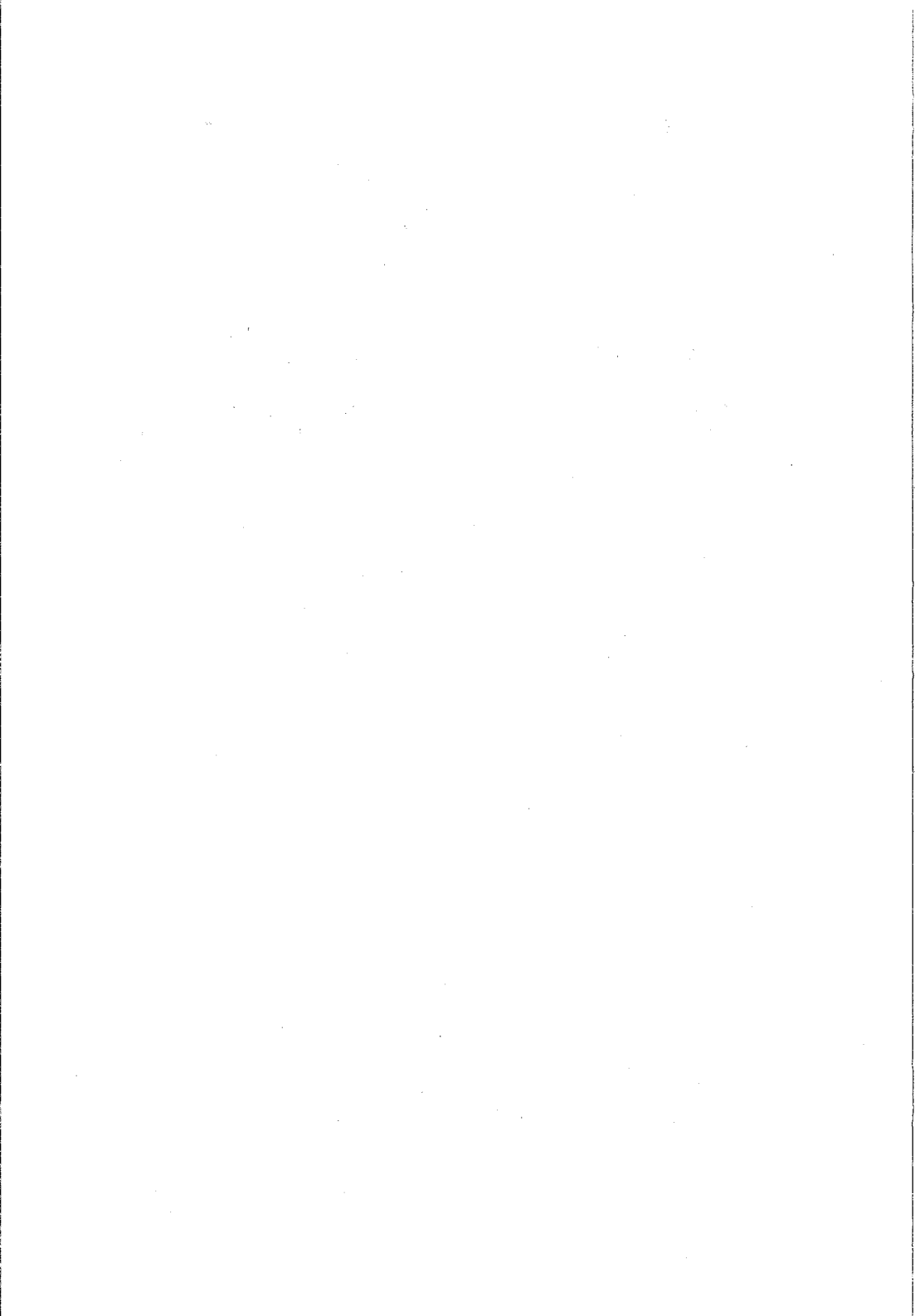
FISKERIDIREKTORATETS SMÅSKRIFTER 1968 NR. 2

OMSETNINGSSYSTEMER FOR FISK OG FISKEVARER I NORGE

Av

Arne Nordset og Rolf Eriksen

FISKERIDIREKTØREN
BERGEN 1968

FORORD

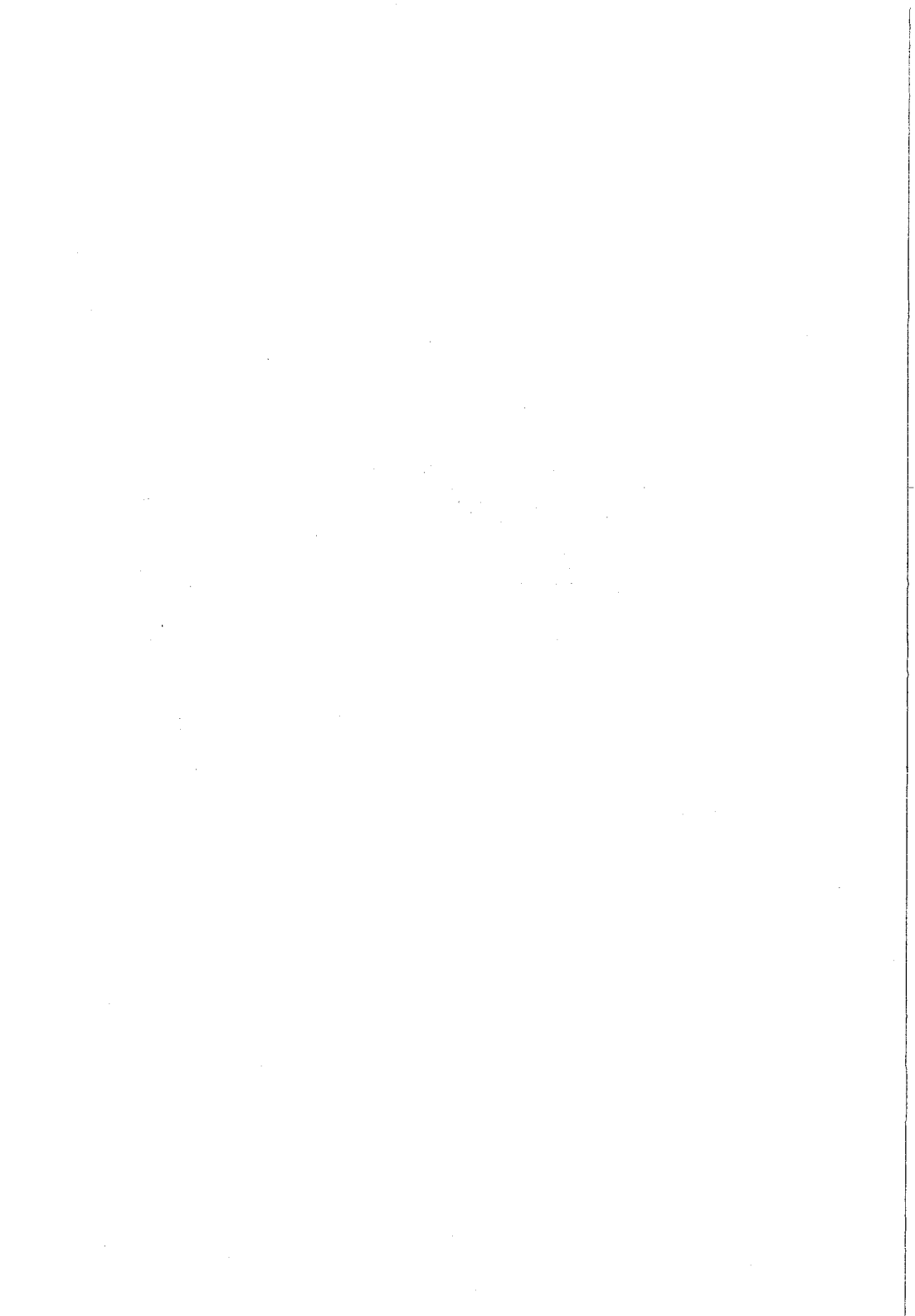
«Omsetningssystemer for fisk og fiskevarer i Norge» ble utarbeidet av siviløkonomene Arne Nordset og Rolf Eriksen etter anmodning fra Instituttet for Markedsføring, som utga orienteringen i offset-trykk i 600 eksemplarer.

Da opplaget gikk hurtig ut, fikk Fiskeridirektøren forespørsel fra Instituttet for Markedsføring om å utgi orienteringen i en av Fiskeridirektoratets publikasjonsserier.

Fiskeridirektøren har funnet det mulig å kunne utgi orienteringen i serien «Fiskeridirektoratets småskrifter».

Bergen, i november 1968.

Klaus Sunnanå.

INNHold

	Side
FRA FANGST TIL FORBRUK — EN MARKEDSFØRINGSOPPGAVE?..	7
1. INNLEDNING	9
1.1 Strukturelle særtrekk i fiskerinæringen	9
2. NORGES STILLING SOM FISKERINASJON	13
2.1 Norge som fiskeprodusent	13
2.2 Norge som fiskeeksportland	17
3. FISKERIENES Plass I NORSK NÆRINGSLiv	21
3.1 Fiskerinæringens produksjonsfaktorer og deres lokalisering	22
3.2 Tilvirkning og eksport	24
4. STATEN OG FISKEOMSETNINGEN	25
4.1 Førstehåndsomsetningen	25
4.2 Markedsføring av fiskevarer utenom førstehåndsomsetningen	27
5. PRISDANNELSEN I FISKERINÆRINGEN	29
6. FISKERNES LOVBESKYTTEDE SALGSLAG	33
6.1 Fiskeråstoff til mel- og oljeindustrien	37
7. EKSPORTEN AV FISKEVARER	41
7.1 Fiskeeksportloven	41
7.2 Tilvirknings- og eksportorganisasjoner	43
7.2.1 Eksportutvalgene for fiskeprodukter	43
7.2.2 Autoriserte fiskeeksportørslag	45
7.2.3 Andre eksportorganer for fiskevarer	47
7.3 Aktuelle særbestemmelser om fiskeeksporten	49
7.4 Utførselsavgifter til fremme av fiskeeksporten	52
8. SAMMENFATNING	53
Litteraturliste	56
Instituttet for Markedsføring (IFM)	58
Nytt fisk av viktige skjell- og krepsdyr i norske farvann	59—60
Norske fiskeredskaper m/ forklaring	61—63

Fra fangst til forbruk

— EN MARKEDSFØRINGSOPPGAVE ?

«Det er vel og bra at man nå søker å avhjelpe den øyeblikkelige krise i fiskerinæringen. Men etter min mening kan man ikke stanse med det. Slike kriseforanstaltninger gjennom statstilskudd kan aldri bli annet enn lappverk som ikke løser problemene», uttaler formannen i Finnmarks Fylkes Fiskarlag, skipper Birger Olsen til Finnmarksposten. Han sier videre: «I dag må man ha grunn til å spørre om ikke klagen og kravene har fått en noe feil adresse. Etter min mening bør vi rette våre krav mot dem som er satt til å markedsføre våre fiskeprodukter, og da får man iallfall straks en mindre ensidig klagesang. Markedsføringen og markedsbearbeidelsen holder ikke mål, etter min mening, og det er først og fremst her det svikter.»

Fiske og fiskeomsetning er i første omgang en sak for næringen selv, i annen omgang en sak for forbrukerne og i tredje omgang en samfunnssak, — om ikke nødvendigvis i denne orden. Norsk fiskerinæring er i vanskeligheter og debatten er livlig i aviser, forsamlinger og mann-og-mann imellom. Stort sett har man inntrykk av at man enten må være fisker eller politiker for å være meningsberettiget i debatten. Dette er ikke ironisk ment. For en utenforstående er forholdene i fiskerinæringen, organisatorisk og omsetningsmessig, så komplisert at inntrykk og følelser ofte blir mer dominerende enn fakta. Dette har ført med seg at mange har liten mulighet for virkelig å forstå situasjonen. Resultatet er at man snakker om fiskerinæringen som om været, som om man ikke kan gjøre noe ved det.

Det kan være mange ting som er årsak til krise i en næring, som f.eks. naturgrunnlaget, produksjonsforhold, bemanning, organisasjon, prisutvikling — for å nevne noen. Teknisk er landets fiskeflåte langt fremme i utviklingen, så langt at vi på mange måter er læremestre for andre nasjoner som vil utnytte havets rikdommer.

Hva er forresten rikdom? Er det ikke verdier som vurderes høyt, som noen er villig til å bringe ofre for å få tak i, som hva kvalitet og pris angår kan stå seg i sammenligning med andre goder? En

fiskefangst, stor eller liten, er ingen rikdom hvis det ikke finnes folk som vil kjøpe den.

Birger Olsen vil rette krav til dem som er satt til å markedsføre fiskeproduktene. Markedsføringen holder ikke mål, sier han. Vi kan vanskelig vurdere om dette krav er berettiget eller ikke. Det vil for oss være naturligere å spørre om avsetningen av fiskeprodukter kunne gjøres bedre, og til dette kan man som for alle andre produkter si et ubetinget ja.

Hvordan kan markedsføringen gjøres bedre? Det er et profesjonelt spørsmål, som bør kunne drøftes profesjonelt. Det finnes i Norge vel utdannede markedsføringsfolk som allerede har gjort en god innsats innen andre næringer og som bør få en mulighet for å bidra til drøftelsene uavhengig av hva andre har sagt, tenkt eller gjort tidligere. Det må finnes erfaringer fra andre felter som må kunne nyttiggjøres.

Hensikten med det materiale som Instituttet for Markedsføring her legger frem, er å redegjøre for en del faktiske forhold vedrørende fiskerinæringen og på dette grunnlag invitere til en faglig markedsføringsdiskusjon. Vi sikter på å få frem idéer, impulser, muligens initiativ og aksjonsplaner til gagn for oss alle. Ingen av oss er utenforstående.

Orienteringen om hvordan fiskeomsetningen er organisert er skrevet av siviløkonomene Arne Nordset og Rolf Eriksen. Vi takker forfatterne for rask reaksjon på vår anmodning og for at de har klart å presentere det store stoffet på et rimelig antall sider.

Under forberedelse er en oversikt over innenlandsomsetningen med fisk. Dermed håper vi å ha skapt et arbeidsgrunnlag. Hva som videre vil skje vet vi i skrivende stund ikke. Det vi håper på er at vår utfordring til folk innen alle felter av markedsføringen (i industri, handel, transport osv.) vil føre til stimulert interesse for norsk fiskerinæring. Her trenges både detaljbidrag og totaltenkning.

Til slutt bare dette: Det er ingen som har bedt Instituttet for Markedsføring om å ta dette initiativ. IFM har ingen spesialinteresser å ivareta unntatt å bidra til øket forståelse for at markedsføring under alle forhold er en nødvendig del av produksjonsprosessen om produkter skal bli goder, og goder til verdier.

Oslo, 14. februar 1968.

*Instituttet for Markedsføring,
Tyge Filseth.*

1. Innledning

Formålet med denne oversikt er å gi en kort redegjørelse for omsetningssystemene i norsk fiskerinæring i dag. Da ferskvannsfiske her i landet har relativt liten kommersiell betydning, vil oversikten bli begrenset til saltvannsfiskeriene. Hvalfangst i Antarktis og selfangsten vil ikke bli behandlet. For øvrig gjør ikke oversikten krav på å være fullstendig.

For å få et overblikk over utviklingen av de eksisterende omsetningsformer vil det være nyttig å ha kjennskap til fiskerinæringens struktur. Enkelte forhold som har særlig betydning for råstoffforsyningen i fiskerinæringen og handelen med fiskevarer vil derfor bli omtalt innledningsvis.

1.1. Strukturelle særtrekk i fiskerinæringen.

Fiskerienes råstoffgrunnlag er havet, og matressursene der står stort sett til fri rådighet for alle. Ingen sår og skjøtter rasjonelt om vekst, bestand og avvirkning slik det skjer i landbruk og skogsdrift. Ingen har herredømme over naturgrunnlaget. Siktepunktet for utøverne i fiskerinæringen har vært å høste mest mulig uten hensyn til gjenvekst og lønnsomhet. Denne planløse avvirkning av havets matreservoar har ført til overbeskatning i viktige havområder. Det gjelder eksempelvis flere arter av fiskeressursene i Stillehavet og Atlanterhavet, i Barentshavet og Nordsjøen, som hører til verdens rikeste råstoffkilder for matvarer av fisk. På lang sikt vil det derfor herske usikkerhet når det gjelder å sikre havet som et varig råstoffgrunnlag for fiskerinæringen.

Den intense uttapping av havets fiskeressurser har ført til et internasjonalt kappløp om fiskeråstoffet. Fangstkapasiteten bygges stadig ut med større og mer effektive båter og redskaper, med utvidet aksjonsradius som gjør at fisken blir fanget overalt hvor den forekommer. Men kostnadene og kapitalbehovet har også steget og har økt risikoen og usikkerheten i fiskerinæringen. Norge er med i kappløpet.

I 10 års perioden fram til 1957 ble over 9/10 av vår totale fiskemengde fanget i norske kystfarvann og nære kystbanker. Av denne fangstmengde ble omkring 70 pst. tatt i perioden januar—april og mellom 3/5 og 4/5 ble landet i distriktene nord for Stad. Dette viser at fisket her i landet har vært sterkt sesongpreget, og at svære mengder fiskeråstoff ble tilført foredlingsanlegg som var lokalisert til områder med meget spredt bosetting. Da fiskeråstoffet er ømfintlig og lett bederverlig, vil kvalitet og pris være avhengig av hurtig transport og foredling. Fangst-, transport- og foredlingskapasiteten har vært dimensjonert og plassert for å kunne dekke disse behov.

Vekslingene i naturgrunnlaget har resultert i sterke kvantitative svingninger i råstofftilførslene fra år til år og fra sesong til sesong. Sårbarheten i dette usikre driftsgrunnlag forsterkes ved det faktum at noen få fiskeslag dominerer råstofftilførslene.

Fram til slutten av 1950 årene utgjorde sildeartene således mellom 2/3 og 3/4 av vår samlede fangstmengde, mens torsk varierte mellom 1/7 og 1/3. I årene etter 1956 gikk sildetilførslene sterkt tilbake og representerte i 1961 bare 20 pst. av alt norsk fiske. Det skyldes feilslått vintersildfiske. Sildefangsten ble redusert fra 1 146 000 tonn i 1956 til bare 69 000 tonn i 1961. Denne enorme svikt i råstofftilførslene førte til økonomiske vansker for alle yrkesutøvere i fiskeriene på sjø og land. Fiskerne la om driften hurtig slik at fiskeriene har skiftet karakter i senere år.

Makrellfisket ga i perioden 1958—62 et gjennomsnittlig årsutbytte på knapt 17 000 tonn eller ca. 1 pst. av totalfangsten. Makrellfangsten kom i 1966 opp i 485 000 tonn. Økningen fortsatte i 1967 da makrelltilførslene oversteg 881 000 tonn eller ca. 29 pst. av landets samlede fiskefangst. Den var da 3 016 000 tonn som hittil er rekord i norsk fiske. Fiskesortene makrell, sild, brisling, lodde, øyepål og tobis hvorav 92 pst. gikk til mel -og oljeproduksjon, ga i 1967 et samlet fangstutbytte på vel 2 472 000 tonn som svarte til 82 pst. av landets totalfangst.

Denne fangstøkning skrev seg fra stigningen i fangstkapasiteten i alt vesentlig som følge av omlegging til ringnotfiske med kraftblokk. Videre har tyngden i fisket forskjøvet seg til andre fangstfelt enn tidligere, slik at omkring halvparten av landets fisketilførsler nå kommer fra fjerne farvann. Således er Nordsjøen og Skagerak blitt vårt viktigste fiskefelt som ga et fangstutbytte på nærmere 1 300 000 tonn eller ca. 40 pst. av totalfangsten i 1967. Denne økning skjedde til tross for at det ved en rekke anledninger ble nødvendig å stoppe fisket på grunn av at lagrings-, transport- og foredlingskapasiteten i land ikke var utbygget i takt med fangstkapasiteten.

Omleggingen til større båter med bedre utstyr for fangst og lagring og delvis foredling av råstoffet om bord, har foregått også på andre områder, særlig i trålerflåten. Dette har utvidet flåtens operasjonsfelt i senere tid. Med base i norsk havn opererer nå våre fiskefartøyer på fjerne farvann både i Barentshavet, ved Island og Grønland, på østkysten av Nord-Amerika, omkring Færøyane og de britiske øyer og helt til fiskefelt ved Vest-Afrika. Fangstene tilvirkes om bord i større grad enn før, og landing i utenlandsk havn har økt noe sammenliknet med tidligere praksis.

Den strukturelle omlegging i senere år til nye redskaper, større båter, andre fiskeslag og fangstområder, har resultert i en forskyvning av råstofftilførslene over årets måneder. I perioden 1964—1966 ble således omkring 35 pst. av fangstmengden landet i månedene januar—april mot før ca. 70 pst. På den annen side har mellom 48 pst. og 58 pst. vært ilandført relativt jevnt fordelt over månedene mai—oktober i de siste par år. Etter 1958 er derfor sesongpreget over de norske fisketilførsler sett under ett ikke så markert som tidligere. Dette skulle gi grunnlag for en jevnere kapasitetsutnyttelse både på sjø og land. Det gjelder først og fremst sildolje- og silde-melindustrien og tilknyttede næringsgrener.

Norge må eksportere mesteparten av fiskeråstoffet. Det må skje i en slik form at fiskevarene vil svare til de forskjellige eksportmarketers behov. Spesielle krav til kvalitet og vareutvalg må derfor tilgodeses. Vår fiskerinæring er sterkt avhengig av vekslinger i tilbud og etterspørsel på eksportmarkedene og vil være sårbar overfor konkurransen fra andre fiskeproduserende land.

Det er på det rene at de enorme vekslinger i naturgrunnlaget og fisketilførslene sammen med konkurransen på eksportmarkedene, har gjort fiskerinæringen særlig risikobetont og skaper store problemer når det gjelder kapasitetsutnyttingen og planleggingen både på kort og lang sikt. Disse strukturelle forhold har hatt avgjørende betydning for den utvikling som er skjedd på fiskeomsetningens område her i landet.

MILL. TONN

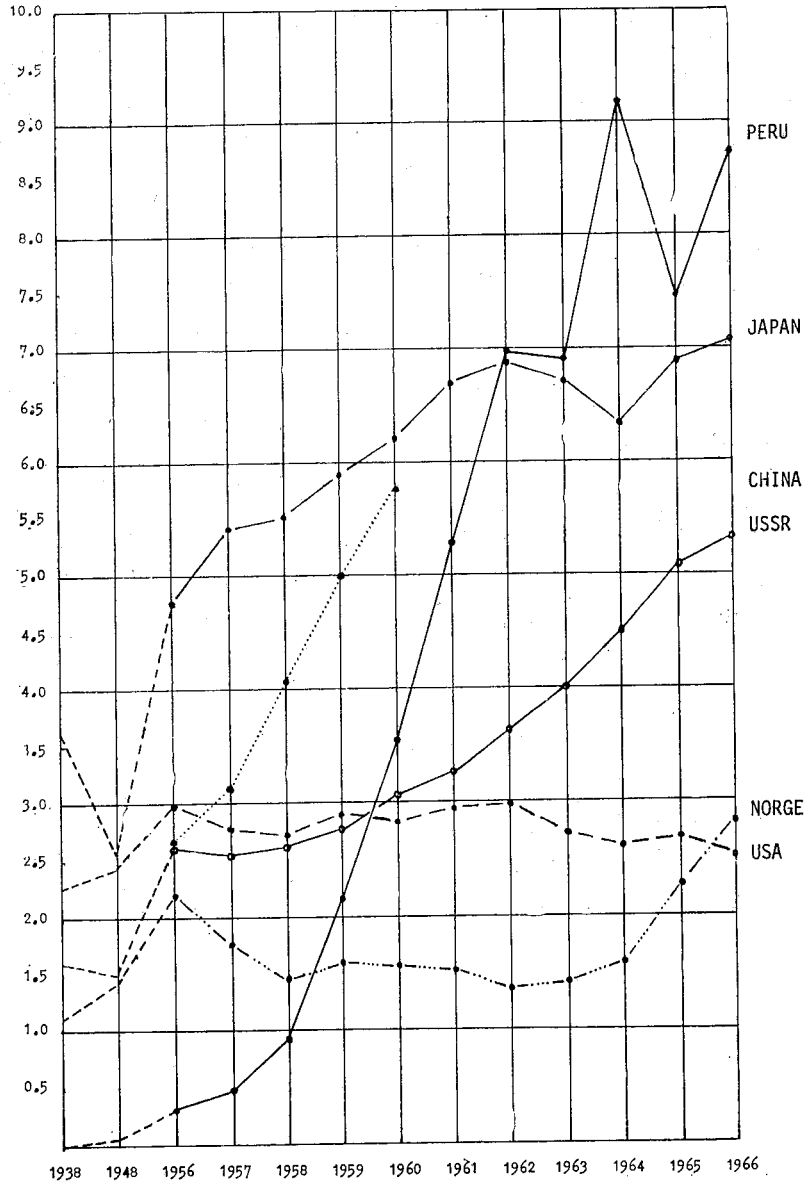

Fig. 1. Fiskefangsten i de 6 største fiskeriland 1956-1966.

Kilde: FAO Yearbook of Fishery Statistics 1966, Vol 22.

2. Norges stilling som fiskerinasjon

2.1. Norge som fiskeprodusentland.

Norges stilling som fiskeprodusent i verdens og europeisk målestokk er illustrert i følgende tabell.

Tabell 1. Verdens fiskemengde etter områder i 1948, 1958 og 1966.¹⁾

Landområder	1948		1958		1966	
	Mill. tonn	Pst.	Mill. tonn	Pst.	Mill. tonn	Pst.
Hele verden	19,6	100,0	33,2	100,0	56,8	100,0
Herav:						
Peru/Chile	0,2	1,0	1,2	3,7	10,2	18,0
Europa (ekskl. Sovjets.)	6,1	31,4	7,9	23,4	11,5	20,3
Norge i alt	1,4	7,1	1,7	5,1	2,8	4,9
Norge i pst. av Europa	23,0		21,5		24,4	

¹⁾ Kilde: FAO Yearbook of Fishery Statistics 1966, Vol. 22.

I 20 års perioden etter den annen verdenskrig ble verdens fangstmengde av alle fiskeslag nesten tredoblet. I samme tidsrom økte Europa og Norge sine fangstmengder i relativt svakere takt, nemlig til det dobbelte.

I 1966 kom Norge på femteplassen blant verdens fiskeproduserende land etter Peru, Japan, Kina og Sovjetsamveldet. Peru har økt sitt fiskekvantum sterkest i senere år og sto i 1966 for ca. 1/6 av verdensproduksjonen, mens Norges andel samtidig utgjorde bare 1/20.

Bortsett fra Sovjetsamveldet har Norge i alle år inntatt lederplassen blant Europas fiskeproduserende land. Denne lederstilling er blitt styrket med årene idet Norges andel av Europas fiskemengde økte fra 1/5 i 1958 til 1/4 i 1966 og ventes å bli ytterligere aksentuert i 1967.

Norges stilling som fiskeprodusent forklares nærmere når en tar i betraktning fiskefangstenes sammensetning og anvendelse. Dette forhold er belyst i tabell 2 nedenfor:

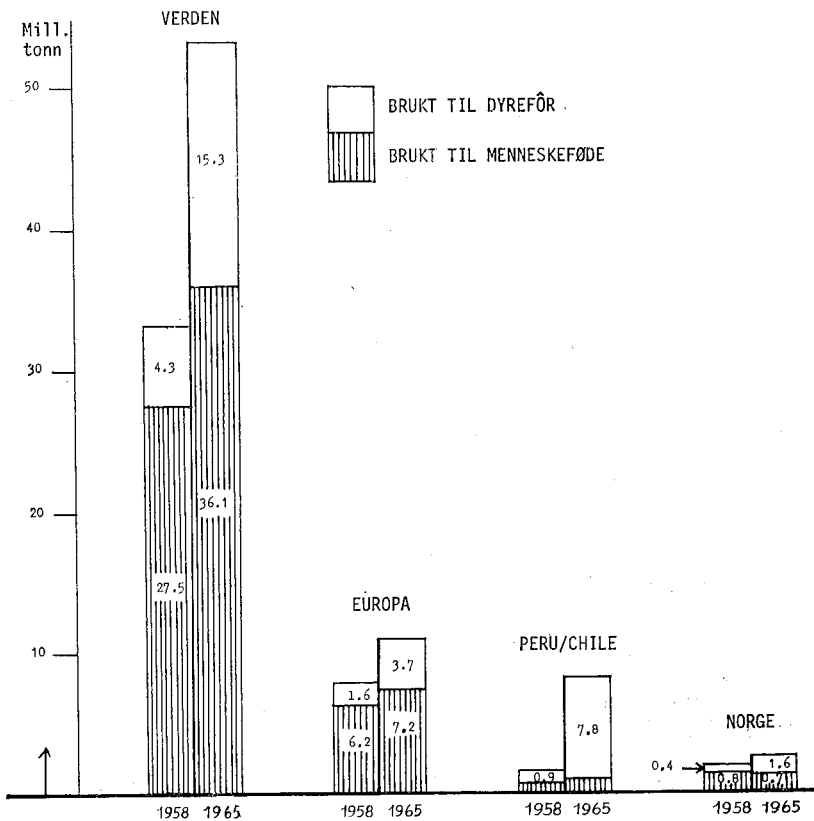

Fig. 2. Bruken av fisk til mat og dyrefør 1958 og 1965.

Tabell 2. *Fiskeråstoffets sammensetning og anvendelse 1958 og 1965¹⁾*

	Verden		Europa ²⁾		Norge		Peru/Chile	
	1958	1965	1958	1965	1958	1965	1958	1965
	Millioner tonn							
Fiskemengde i alt .	33	53	7,8	10,9	1,4	2,3	1,2	8,2
	Prosent							
Samlet fangst	100	100	100	100	100	100	100	100
Herav: Sildearter .	22	32	30	35	43	52	67	94
Brukt til konsum .	83	68	80	66	57	30	25	5
Brukt til mel/olje .	13	29	20	34	43	70	75	95

¹⁾ Kilde: FAO Yearbook of Fishery Statistics 1965 vol. 21 og 1966 vol. 22.

²⁾ Ekskl. Sovjetsamveldet.

Omkring halvparten av økningen av verdens fiskefangst i perioden 1958—65 skrev seg fra sildeartede fiskeslag. Sild steg i perioden til ca. 1/3 av fangstmengden både for verden som helhet og for Europa sett under ett. I Norge utgjorde sildeartene over 1/2 av oppfisket kvantum i 1965. I Peru og Chile som har hatt den sterkeste vekst i perioden og sto for ca. 1/3 av verdens fangstøkning, representerte sildeartene hele 94 pst. av samlet fangstmengde i 1965.

Den del av fiskeressursene som ble brukt til menneskeføde gikk relativt tilbake i årene 1958—65 fra 4/5 til 2/3 av oppfisket kvantum i verden og i Europa. I Norge derimot ble bare 1/3 av fangstmengden i 1965 brukt til konsumvarer og i Peru/Chile bare 5 pst. Verdens enorme fangstøkning på 20 millioner tonn fisk i årene 1958—65 har således ikke bidratt vesentlig til å avhjelpe verdens proteinbehov i form av matvarer framstilt av fiskeråstoff.

På den annen side har det foregått en sterk økning i anvendelsen av fiskeråstoff til framstilling av fiskemel og olje. I 1965 ble 29 pst. av verdens fiskemengde brukt til mel og olje mot 13 pst. i 1958. For Europa sett under ett økte tallene forholdsvis fra 20 pst. til 34 pst. og i Norge fra 43 pst. til 70 pst. Imidlertid ble over 4/5 av Norges fangst i 1967 brukt som råstoff i mel- og oljeindustrien. Mest iøynefallende er utviklingen i Peru og Chile som laget mel og olje av 95 pst. av oppfisket kvantum.

De land som har størst kvantum sildeartet fisk i sine fangster har

også brukt mesteparten av fiskeråstoffet til mel- og oljeproduksjon. Det er flere årsaker av biologisk, teknisk og økonomisk art som gjør at storparten av tilførselene av sildeartet fisk bare brukes som råstoff i mel- og oljeindustrien. Årsakene til dette skal vi ikke gå nærmere inn på her.

Fiskemelet brukes helst som proteintilsetning til foring av fjærkre, svin, pelsdyr og andre husdyrslag. Mesteparten av fiskemelet lages av råstoff fra sildeartene som anchoveta, sild, sardiner, etc., men også lodde og makrell har fått økt anvendelse som industriråstoff her i landet. I Peru og Chile danner anchoveta hovedgrunnlaget for fiskemelproduksjonen. Peru alene sto for nærmere 50 pst. av verdens fiskemelproduksjon i 1965 og økte sin relative andel til ca. 54 pst. i annet halvår 1967. Sammen med Chile sto Peru for 2/3 av verdens samlede eksport av fiskemel og har i en årrekke dominert dette marked, også i Europa. Devalueringen av Perus valuta høsten 1967 ventes å ville styrke Peru-melets konkurranseevne. Norges andel av verdens fiskemelproduksjon var rundt 10 pst. i 1965 og ca. 14 pst. i 1967. Til tross for dette må de sør-amerikanske fiskeriland fortsatt regnes som dominerende i konkurransen på verdens fiskemelmarked.

Det er på det rene at mesteparten av havets proteinrikdommer nå går omveien om husdyr-produktene før de blir til menneskeføde. Det er gode grunner for at utviklingen av moderne husdyrhold vil fortsette å øke behovet for fiskemel fremstilt av fiskeråstoff. En vesentlig forutsetning for en slik utvikling er imidlertid at det vil være mulig å øke avvirkingen av fiskeforekomstene i stigende tempo. Det hersker begrunnet tvil om det er realistisk å regne med en slik utvikling på de fiskefelter og fiskeresurser som nå skaffer råstoff til norsk fiskerinæring. En annen viktig forutsetning er at markedsføringen av fiskemelprodukter vil kunne foregå til priser som gir lønnsomhet i konkurranse med råstoffer basert på andre animalske og vegetabiliske proteinkilder enn råstoff fra havet.

Det tekniske apparat for å lage menneskeføde av fiskemel er til stede og en viss produksjon foregår i en rekke land. Ennå gjenstår det imidlertid å legge til rette det kommersielle grunnlag for markedsføringen av slike matvarer. De fleste mennesker som har størst behov for å forbedre sitt kosthold, f. eks. folk i utviklingsland, har hittil ikke brukt matvarer fremstilt av havets proteinressurser. Årsakene til dette er mange. Noen har sammenheng med manglende økonomisk evne og tilbakeliggende markedsføring. Andre — og mer dominerende — er det faktum at animalsk føde tradisjonelt er tabu for hundrer av millioner mennesker, særlig i Asia.

En må regne med at de utviklingsland som har adgang til fiskeforekomster, vil ta sikte på å utvikle sine fiskerier slik at de vil bli

selvforsynt med fiskeprodukter på lang sikt. Det er derfor realistisk å regne med at vår fiskerinæring med basis i Norge vil bli henvist til å konkurrere om de tradisjonelle markeder for sine fiskeprodukter, i alt vesentlig beliggende i Europa, Amerika og Australia, og i en del land i Afrika.

2.2. Norge som fiskeeksportland.

Norges andel i eksporten av fisk og fiskevarer har i senere år utviklet seg slik som vist nedenfor:

Tabell 3. *Handelen med fiskevarer etter landområder 1958–65¹⁾*

	1958	1961	1965
	Prosent		
Verdens fiskeeksportverdi i alt	100	100	100
Norges andel av verdens fiskeeksportverdi i alt	13	11	11
Europas ²⁾ fiskeimportverdi i pst. av verdens-eksporten	54	56	64
Europas ²⁾ totale fiskeimportverdi	100	100	100
Herav:			
EEC-området	43	49	48
EFTA-landene (ekskl. Finland)	44	38	39
Norges fiskeeksportverdi i pst. av Europas fiskeimport	25	19	17

¹⁾ Kilde: FAO Yearbook of Fishery Statistics 1965 og Norges Fiskerier.

²⁾ Ekskl. Sovjetsamveldet.

Norges fiskeeksport i verdensmålestokk har vist en relativ tilbakegang fra 13 pst. av verdens totale fiskeeksport i 1958 til 11 pst. i 1965. Verdien av Norges andel av fisketilførslene til det europeiske fiskemarked ble redusert fra 1/4 av Europas fiskeimport i 1958 til ca. 1/6 i 1965. Norges rolle som fiskeleverandør til Europamarkedet er således blitt svakere med årene.

Det europeiske fiskemarked har imidlertid økt i betydning i senere år idet Europa importerte nesten 2/3 av verdens samlede fiskeeksportverdi i 1966 mot 1/2 i 1958. EEC-området har tatt unna ca. 1/2 av fiskeimporten til Europa og spiller større rolle som fiskeforbruker enn EFTA-området. På den annen side omfatter EFTA-området

inkludert Norge de største europeiske fiskeeksportlandene som konkurrerer om Europa-markedet.

I 1966 eksporterte Norge fisk og fiskevarer til en verdi av vel 1 500 millioner kroner. Denne eksport fordelte seg på en lang rekke markeder. En vesentlig andel av vår utførsel går imidlertid til et forholdsviss begrenset antall importland.

Viktigste importland for norsk fiskeeksport	Eksportverdi i pst. av total fiskeeksport 1966
Storbritannia og Nord-Irland	20 pst.
U. S. A.	11 »
Sverige	8 »
Italia	7 »
Vest-Tyskland	6 »
Nigeria	6 »
Frankrike	6 »
Brasil	5 »
Be-Ne-Lux landene.....	5 »
Danmark	3 »
Andre	23 »
	100 pst.

Det går fram at 5 av våre største kjøperland i 1966 importerte over halvparten av vår samlede fiskeeksportverdi og bortimot 4/5 av eksportverdien fordelte seg på bare 10 av de største importland. Over 55 pst. av Norges fiskeeksportverdi ble omsatt på det europeiske fiskemarked hvorav Storbritannia og Nord-Irland sto for 20 pst.

Den relative andel av vår samlede eksport av enkelte viktige fiskeprodukter i 1966 hadde følgende fordeling på forskjellige importland:

Fiskeprodukter eksportert fra Norge	Importland	Verdi i pst. av samlet norsk eksportverdi av produktet i 1966
Frysst fiskefilet	Storbritannia ¹)	23 pst.
	Sverige	14 »
	U. S. A.	14 »
	Vest-Tyskland	12 »
	Disse land i alt	63 pst.
Hermetiske fiskevarer	U. S. A.	44 pst.
	Storbritannia	23 »
	Disse land i alt	67 pst.
Tørrfisk	Nigeria	55 pst.
	Italia	27 »
	Disse land i alt	82 pst.
Klippfisk	Brasil	40 pst.
	Italia	10 »
	Domingo-Republikken	10 »
	Disse land i alt	60 pst.
Sildemel	Storbritannia ¹)	32 pst.
	Frankrike	16 »
	Belgia	9 »
	U. S. A.	9 »
	Sverige	8 »
	Polen	6 »
	Disse land i alt	80 pst.

¹ Inkl. Nord-Irland.

Et markert trekk ved norsk fiskeeksport er at et fåtall importland spiller en dominerende rolle for eksporten av en rekke av våre viktigste fiskeprodukter.

Devalueringen i 1967 av valutaen på enkelte av de viktigste importmarkeder for norske fiskeprodukter har virket ugunstig på vår konkurranseevne. Det gjelder i første rekke vårt hittil desidert viktigste fiskeeksportmarked, nemlig Storbritannia med Nord-Irland, men også Brasil (klippfisk).

Noen av de viktigste fiskeeksporterende land i Europa som konkurrerer med Norge om fiskemarkedene, har ved devalueringen av sine valutaer i 1967 styrket sin konkurransemessige stilling overfor norske fiskevarer. Det gjelder for eksempel Island, Danmark med Færøyane og Grønland samt Spania.

Den sterke kvantitative økning av vår fiskeproduksjon sammen med hardere konkurransemessige forhold, særlig som følge av punddevalueringen og dens virkninger, og ikke minst den tiltakende selvforsyning som har foregått i våre fiskeimportland, har medført betydelig nedgang i eksportverdien av våre fiskeprodukter. Den overveiende del av verdireduksjonen i 1967 i forhold til tidligere år, rammet de ledd av fiskerinæringen som er avhengig av råstofftilførsler fra snurpe- og ringnotfisket. Men eksempelvis det forhold at paven har fritatt katolikkene fra å holde deres ukentlige fastedag, har også medvirket til å redusere forbruket og etterspørselen etter fiskevarer og har trykket prisene på norsk fiskeeksport til markeder med katolsk befolkning. For tørrfiskens vedkommende har borgerkrigen i Nigeria virket sterkt hemmende.

Det er på det rene at Norge ikke inntar noen dominerende stilling som fiskerinasjon verken som produsent- eller eksportørland. Vi har således ikke noen avgjørende innflytelse på prisdannelsen verken i verdens målestokk eller i europeisk handel med fiskevarer. Her i landet må derfor tilvirkning og omsetning av fiskevarer tilpasses til priser og salgsvilkår som til enhver tid er gjeldende på våre fiskeeksportmarkeder.

3. Fiskerienes plass i norsk næringsliv

Da vårt innenlandske marked kan forbruke bare en liten del av fisketilførslene, må omkring 4/5 av oppfisket kvantum omsettes ved eksport.

Vareeksporten fra Norge innbringer omkring 1/2 av våre valuta-inntekter og ca. 80 pst. herav inntjenes av industrien. I 1966 innbrakte vareeksporten vel 11 milliarder kroner. Blant de største eksportindustrier kan nevnes:

	Mill. kr.*)	Pst.
Primær jern- og metallindustri	3 060	27,4
Treforedling	1 590	14,2
Fisk og fiskeforedling	1 547	13,8
Bergverk, kjemisk industri og mineral oljeforedling	1 419	12,7
Transportmiddelindustri	1 018	9,1
Annen vareeksport	2 533	22,8
Samlet vareutførsel	11 167	100,0

*) Kilde: Statistisk Årbok 1967 og Norges Fiskerier 1966.

Målt i industriell eksportverdi kom således fiskeriene her i landet på tredjeplassen i 1966 og ventes å rykke opp på annenplassen foran treforedlingsindustrien i 1967. Fiskeriene er således en av våre viktigste valutaskapende næringer.

Industristatistikken viser at våre fiskerier i 1963 var oppført med en bearbeidingsverdi på ca. 265 millioner kroner eller 2,3 pst. av samlet industriell bearbeidingsverdi. De tilsvarende tall for 1965 var 427 millioner kroner og ca. 3,1 pst. Disse tall forteller at råstofftilførslene fra fiskeriene i relativt liten grad har vært bearbeidet innenlands, og helst har vært eksportert som råvarer og halvfabrikata til industriell utnytting i andre land.

Imidlertid steg bearbeidingsverdien pr. sysselsatt i fiskerinæringen

fra ca. kr. 15 700 i 1963 til ca. kr. 26 200 i 1965, det vil si en økning på 67 pst. i løpet av to år. Dette indikerer at fiskeråstoffet er blitt mer utnyttet av den innenlandske fiskeindustri enn tidligere. Årsaken til dette skyldes ekspansjonen i mel- og oljeindustrien som sto for 38 pst. av økningen og i fiskefryseindustrien som hadde 22 pst. av økningen.

Forutsettes det at vår nasjonalinntekt vil stige i perioden fram til 1975—80 i samme takt som den har gjort i etterkrigstiden, vil det bety en samlet økning på 40—50 prosent. Alle forhold tatt i betraktning er det neppe realistisk å regne med at våre fiskeriers kvantitative avkastning kan økes vesentlig ut over det nivå vi har hatt i 1967. På den annen side skulle det være grunn til å regne med en 40—50 prosent reell økning i fiskerinæringens verdimeslige utbytte dersom det satses på en sterkere foredlingsgrad til høyverdige fiskevarer*). Skil imidlertid en slik målsetting lykkes, må norsk markedsføring av fiskevarer moderniseres og utbygges og vår fiskevareproduksjon må styres slik at den blir markedsorientert.

3.1. Fiskerinæringens produksjonsfaktorer og deres lokalisering.

De viktigste produksjonsfaktorer i norsk fiskerinæring kan regnes til råstoff-, arbeidskraft- og kapitalinnsatsen. Den geografiske fordeling av disse faktorer karakteriseres i grove trekk ved følgende relasjoner.

	Herav hjemmehørende i området nord for Stad i pst. av landets totaltall	
	1956/57	1965/66
Antall fiskere	70 pst.	73 pst.
Antall fiskefartøyer	63 »	70 »
Antall fiskeforedlingsanlegg	79 »	85 »
Ilandført fiskemengde	70 »	62 »

I tiden fram til 1956/57 var det overveiende antall fiskere, fartøyer og foredlingsanlegg for fisk hjemmehørende i distriktene nord for Stad, og de aller fleste hørte til i våre nordligste fylker. Storparten av vårt fiskekvantum ble også ilandført nord for Stad inntil 1956/57. Denne utvikling skyldes særlig at fisket her i landet hovedsakelig har vært drevet i kystfarvann og nære kystbanker. De store sesong-

*) Se innstilling fra Komiteen for høyere fiskeriundervisning i Norge, avgitt 14/9 1967.

fiskerier etter torskeartet fisk og sildeslagene har vært av avgjørende betydning. Det kan tilføyes at bosettingen i distriktene nord for Stad er spredt og at båtene har vært små og tilpasset kystfisket. Videre har fiskeforedlingsanleggene fulgt bosettingen og fiskelandingene slik at de er blitt etablert i et stort antall små og mellomstore enheter, i alt vesentlig beliggende nord for Stad.

Tallet på yrkesfiskere gikk tilbake fra 60 800 i 1960 til 52 300 i 1966, dvs. en reduksjon på 14 prosent. Likevel økte den relative andel av fiskere nord for Stad slik at 3/4 av landets fiskere var bosatt der i 1966.

Vår fiskeflåte besto i 1966 av 39 900 fartøyer. Herav var 70 pst. hjemmehørende nord for Stad. Samme distrikt hadde samtidig 2/3 av de største båtene på 90 fot og oppover som har størst aksjonsradius og mobilitet. Utbyggingen av fiskeflåten regnet i antall båter var også størst i dette området og økte med 7 pst. i perioden 1956—1966.

Antall fiskeforedlingsanlegg gikk tilbake fra ca. 2 920 i 1956/57 til 2 240 i 1965/66 for hele landet eller med 23 pst. Nord for Stad steg det relative antall med 6 pst. i samme periode og hele 85 pst. av alle foredlingsanlegg lå i dette området i 1966. Utbyggingen av olje- og melfabrikken og fiskefryseriene som er mest kapitalkrevende, har vært utslagsgivende for denne ekspansjon.

På den annen side har fangstmengden ilandført nord for Stad gått tilbake fra 70 pst. i 1956/57 til 62 pst. i 1965/66. Etter en foreløpig beregning ble andelen ytterligere redusert til ca. 55 pst. for 1967. Denne sterke geografiske forskyvning i senere år skyldes i vesentlig grad overgangen fra kystfiske til havfiske, og særlig den enorme ekspansjon i Nordsjøfisket etter industriråstoff. Denne utvikling har fått vidtrekkende konsekvenser av økonomisk og sosial art. Det gjelder blant annet kapasitetsutnyttningen av arbeidskraften, fangstflåten, transportmidlene, foredlingsanleggene og annen tilknyttet virksomhet.

I området nord for Stad har virkningen stort sett ført til underbeskjeftigelse av arbeidskraft og investert kapital som følge av fangstflåtens forflytning til sørlige fiskefelt, særlig Nordsjøen. Et unntak gjelder imidlertid for sesongfiskeriene etter lodde og sei med snurpe- og ringnot. Disse fangstenheter som leverer råstoff til mel- og fryseindustrien, hadde periodevis større fangstevne enn fiskeindustriens avtaks- og produksjonskapasitet.

Sør for Stad har situasjonen i senere år stort sett vært preget av at flåtens fangstevne har vært alt for stor i forhold til kapasitetsutbyggingen i land. Den største økning i fangstkapasiteten har foregått i snurpe- og ringnotfisket med kraftblokk.

Under snurpe- og ringnotfiskeriene etter sild, lodde og makrell

ble det i 1967 satt i verk fiskestopp i 30 forskjellige perioder. For Nord-Norge varte fiskestansen i tilsammen 110 døgn og for Sør-Norge 72 døgn. En sammenhengende driftsstans på i alt 6 måneder rammet således ikke bare fiskerne og fangstflåten, men også forskjellige service-yrker tilknyttet fiskerinæringen i land. I tillegg kom de fangsttinskrenkninger som ble gjennomført i fisket etter andre fiske-slag som for eksempel sei og hyse i Nord-Norge og pigghå i Sør-Norge.

Ekspansjonen i fangst- og fraktkapasiteten på sjøen har således ikke vært harmonisert med utbyggingen av produksjons- og omsetningskapasiteten på land. Det har også skortet på samordning av produksjonsfaktorene mellom de forskjellige geografiske områder her i landet.

3.2. *Tilvirkning og eksport.*

I Norge kan bare en liten del av fangsten nyttes fersk. Salting og tørking var tidligere de dominerende konserveringsmetoder. I dag betyr industriell tilvirkning mer. Det er f. t. ca. 1 500 godkjente kjøpere av råfisk, hvorav ca. 700 har industrielle anlegg for tilvirkning av fisk og sild.

Det som karakteriserer tilvirkningssektoren er fortsatt de små anlegg med ujevn tilførsel og stort arbeidskraftforbruk uten helårs sysselsetting.

Den økonomiske konsentrasjon og vidtdrevne tekniske rasjonalisering som karakteriserer andre grener av næringsmiddelindustrien er ikke kommet i gang i fiskeindustrien. Den gjennomgripende organisering som kjennetegner landbrukets foredlingsindustri, finnes heller ikke. Riktignok har sildefisken gjennom sine lovbeskyttede salgslag interessert seg for utbygging i sildemelindustrien. Torskefiskerne har i beskjeden grad medvirket i utbyggingen av foredlingsindustrien. Staten har således måttet være med på å finansiere nær 40 tilvirkningsanlegg — først og fremst filetanlegg. Mange av disse anlegg har vansker med å oppnå forretningsmessig balanse.

Den norske produksjon av fisk og fiskevarer som må eksporteres, reguleres av fiskeeksportloven. Den tar sikte på å hindre at nordmenn unødig konkurrerer med hverandre på eksportmarkedet. Alle produsenter av sildemel har frivillig gått sammen og dannet sin egen salgsorganisasjon. På frossenfiskområdet går ca. 70 pst. av eksporten gjennom Frionor. I fiskehermetikkspektoren har det på annet vis skjedd en konsentrasjon. Ellers karakteriseres situasjonen av mange uavhengige, private firmaer hvis virksomhet søkes koordinert med de midler fiskeeksportloven hjemler.

4. Staten og fiskeomsetningen

I løpet av de seneste 40 år har staten spilt en aktiv rolle i utformingen og organiseringen av fiskerinæringens forskjellige omsetningsledd her i landet. Det har således vært gjennomført en rekke lover og reguleringer med sikte på å fremme stabile omsetningsforhold. Det gjelder blant annet salg av fisk fra fisker (førstehåndsomsetningen), innenlandsomsetningen, import- og eksportreguleringer for fisk og fiskeprodukter og subsidie- og avgiftsordninger. I dette avsnitt skal vi kort peke på hovedtrekkene i de statlige regulerings tiltak som gjelder fiskeomsetningen i dag.

4.1. Førstehåndsomsetningen av fisk.

Salg av fisk fra fisker av praktisk talt alle fiskesorter som har kommersiell betydning, er i dag regulert ved lov. Unntatt herfra er omsetningen av laks, sjøaure og ferskvannsfisk.

Førstehåndsomsetningen av fisk består nå av et omfattende system som er bygd opp gradvis etter som behovet har meldt seg. Før denne utvikling begynte ble fisketilførslene solgt av et stort antall individuelle fiskere. Etter som størrelsen av landingene og markedsforholdene varierte ble fiskernes utbytte gjenstand for sterke fluktuasjoner. Dette forklarer hvorfor fiskerne har sluttet seg sammen og gjennomorganisert omsetning av sine fangster, har søkt å tilpasse tilførslene etter markedsforholdene og å regulere prisen til fisker. Staten har støttet denne utvikling. Således har Stortinget gjennom lovgivning utstyrt fiskernes salgsorganisasjoner med vide fullmakter til å regulere tilførslene av fisk og anvendelsen av råstoffet.

Den første lov som omfattet førstehåndsomsetningen av sild ble vedtatt i 1929 og gjort midlertidig. Den gjeldende permanente lov er av 14. desember 1951. Denne loven, som er blitt kalt «fiskernes grunnlov», har vært gjenstand for en rekke senere endringer. Råfiskloven gir regjeringen (Kongen) fullmakt til å delegerer myndighet til fiskernes salgsorganisasjoner. Denne delegering foretas i form av Kongelige resolusjoner som har vært gitt etter hvert som behovet har oppstått.

For å regulere og kontrollere førstehåndsomsetningen, har råfiskloven åpnet adgang til å autorisere fiskernes salgsorganisasjoner etter følgende hovedregler som gjelder i dag:

1. Tilvirkning, omsetning eller utførsel av fisk og fiskeprodukter er forbudt med mindre førstehåndsomsetningen har foregått gjennom eller med samtykke av et salgslag av fiskere. Salgslagets enerett til førstehåndsomsetningen kan også omfatte fangsten fra utenlandske fartøyer som landes i Norge og landing fra norske fiskebåter i utenlandsk havn eller levering til utenlandske fartøyer. Salgslagets vedtekter som skal ha en bestemt utforming og innhold, og dets forretningsmessige leder må være godkjent av Fiskeridepartementet.
2. Salgslaget har rett til å godkjenne fiskekjøpere som er forpliktet til å etterkomme lagets forretningsregler og direktiver. Gitt godkjenning kan tilbakekalles. Nekting og tilbakekalling av slik godkjenning kan ankes til Fiskeridepartementet. Ved tilbakekalling av godkjenning har anke utsettende virkning.
3. Salgslaget har rett til å sette i verk midlertidig forbud mot fangst eller påby innskrenkninger i fisket når hensynet til avtaket gjør det nødvendig.
4. Salgslaget kan dirigere levering av fiskefangstene til bestemte fiskekjøpere og til bestemt anvendelse.
5. Salgslaget har rett til selv eller gjennom datterselskaper å opprette og drive produksjonsanlegg, foredling, omsetning og eksport av fisk og fiskeprodukter. Salgslaget kan på visse vilkår overta all omsetning innenlands av fersk og nedkjølt råfisk fram til detaljist.
6. Salgslaget krever inn avgifter på alle fiskeleveranser for å dekke sine administrasjonskostnader etc. Avgiftens størrelse må godkjennes av Fiskeridepartementet.
7. Den viktigste autoritet salgslaget har er retten til å fastsette bindende priser ved salg av råfisk. Etter forhandlinger med de forskjellige kjøpergrupper er det opp til salgslaget å bestemme de endelige priser på råfisk.

Kontroll med utøvelsen av disse vidtrekkende fullmakter er etablert ved at staten har en fast kontrollør ved hvert salgslag, tvistespørsmål av forskjellig art kan ankes til departementet eller bringes inn for domstolene og melding om råfisklovens gjennomføring blir årlig framlagt for Stortinget.

En oversikt over de forskjellige fiskesalgslag er gitt i avsnitt 6 nedenfor.

4.2 Markedsføring av fiskevarer utenom førstehåndsomsetningen.

Handel med fisk og fiskevarer er i følge handelsloven*) helt fri for alle innvånere av riket. Unntak gjelder for alle slags hermetikk og importerte fiskevarer. For virksomhet som kommisjonær kreves spesiell politibevilning. For utførsel av andre fiskeprodukter enn fersk fisk forlanges handelsrett som kjøpmann. Men også uten slikt handelsbrev kan enhver innvåner eksportere fiskevarer som han selv har tilvirket innenlands.

Utviklingen har imidlertid ført til at det i andre lover og forskrifter enn handelsloven nå er gitt bestemmelser som gjør vesentlige inngrep i den enkelte innvåners rett til fri utøvelse av handelen med fiskevarer. En del bestemmelser gjelder på sitt område generelt for de fleste fiskevarer, andre for spesielle produkter.

Som nevnt foran er det med hjemmel i råfiskloven gitt bestemmelser om fiskesalgslagenes rett til godkjenning av fiskekjøpere og til all omsetning ved salg fra fisker. Det har forekommet en rekke eksempler på at ankeretten har vært brukt når fiskekjøpere er blitt nektet godkjenning.

Generelt gjelder at enhver som driver tilvirkning og omsetning av fisk og fiskeprodukter, må rette seg etter forskrifter som er gitt av Fiskeridepartementet om fiskens behandling, tilvirkning, transport, pakking, merking samt om krav til anlegg og utstyr etc. De fleste forskrifter har hjemmel i lov om kvalitetskontroll med fisk og fiskevarer (lov av 28. mai 1959).

Når det gjelder bygging, innredning og utvidelse av anlegg for hermetisering og frysing av fisk og fiskevarer, må tillatelse innhentes i henhold til konsesjonsloven av 21. juni 1963.

Omsetning innenlands av fisk og fiskevarer med motorvogn (fiskebiltruter) kan bare foregå i samsvar med Fiskeridepartementets konsesjonsvilkår fastsatt i medhold av lov av 19. juni 1964 om samferdsel.

I medhold av lov av 8. juni 1949 om produksjon, transport og omsetning av agn, har S/L Fiskernes Agnforsyning, Tromsø, fått enerett til omsetning av agnsild, agnmakrell og akkar som brukes til agn i Nordland, Troms og Finnmark fylker og til omsetning av reker til agn i Lofoten og i Troms fylke. Det er forbudt for skjellgravere å selge eller på annen måte overdra agnskjell til andre enn S/L Fiskernes Agnforsyning.

Innførsel av fisk og fiskevarer kan bare foretas på lisens utstedt av Fiskeridepartementet etter Handelsdepartementets direktiver i

---

*) Lov om handelsnæring av 8. mars 1935.

kraft av lov av 13. desember 1946 om innførselsforbud. Bortsett fra fersk makrell er all import nå fri.

En del fiskesalgslag som er dannet med hjemmel i råfiskloven har funnet det rasjonelt selv å organisere all omsetning av fersk og nedkjølt fisk fram til detaljist i lagets distrikt. Det gjelder særlig de tett befolkede strøk i Sør-Norge. Fire av de lovbeskyttede fiskesalgslag fra Hordaland til Østfold har således selv eller gjennom sine tilsluttede lokale salgslag tatt hånd om engroshandelen og mesteparten av detaljomsetningen av alle fisketilførsler som landes i lagets distrikt og som faller inn under lagets enerett til førstehåndsomsetningen. På samme måte omsettes makrell til konsum av Norges Makrellag til grossist og dels helt til detaljist. Når det gjelder vintersild til konsum hadde Noregs Sildesalgslag en tid enerett til all omsetning til grossist og detaljist i 9 av fylkene i Østlandsområdet.

Videre har det etter hvert innarbeidet seg den praksis at de respektive fiskesalgslag rådspørres når det gjelder regulering av innførselen av konsumfisk som vil komme i konkurranse med vedkommende lovbeskyttede fiskesalgslags innenlandske fiskeomsetning. Eksempelvis gjelder det import av makrell til Østlandsområdet som skjer i samråd med Norges Makrellag.

Utførsel av fisk og fiskevarer kan bare skje i samsvar med en lang rekke lover og forskrifter av generell og spesiell art om valuta- og eksportreguleringer og kvalitetskontroll. Eksempelvis kan nevnes lov av 13. desember 1946 om utførselsforbud og lov av 14. juli 1950 om valutaregulering. Viktigst er vel imidlertid lov av 30. juni 1955 om regulering av og kontroll med produksjon, omsetning og utførsel av fisk og fiskevarer og de tallrike forskrifter om eksportregulering som er gitt i kraft av denne fiskeeksportloven. Dette er nærmere omtalt under avsnitt 7 nedenfor.

5. Prisdannelsen i fiskerinæringen

Idéen som ligger til grunn for den organiserte omsetning av fangstene, er først og fremst å sikre fiskerne den pris som det til enhver tid er mulig å oppnå til de forskjellige anvendelser, samtidig som stabilitet i priser og avsetningsforhold skal trygges. Fiskesalgslagene har med hjemmel i råfiskloven gjennomført forskjellige prisordninger, slik som minstepriser, faste priser og gjennomsnittspriser. Disse prissystemer og statens subsidieordning skal i fellesskap fastlegge det innenlandske prisnivå på råfisk som markedet tilsier. Fiskesalgslagenes minstepris vil være den laveste lovlige pris ved førstehåndsomsetningen av råfisk her i landet.

Verdien av den samlede omsetning av fiskevarer viser hva fiske, foredling og videresalg i fellesskap utbringer brutto til alle yrkesutøvere i fiskerinæringen. Størrelsen av beløpet avhenger av en rekke faktorer, som naturgrunnet, innsatsen og effektiviteten i fisket, anvendelsen av råstoffet, tilvirkningsprosessene, markedsføringen og markedsforholdene. Verdifordelingen mellom leddene i næringen skjer etter et bestemt mønster. Lovmessige reguleringer og avtaler basert på forhandlinger spiller i dag en avgjørende rolle. Den verdiandel som faller på førstehåndsledet, det vil si fiskernes inntekter, vil i sterk grad avhenge av de markedspriser som ventes oppnådd for de ferdige produkter og de kostnader det regnes med i produksjon og videresalg når råfiskkjøpet finner sted. Størrelsen av verdiandelen vil sammen med deltakelsen og kostnadene i fisket være avgjørende for lønnsomheten i våre fiskerier.

Det innenlandske forbruk av fisk til mat har i senere år variert mellom 10—13 pst. av samlet oppfisket kvantum. Selv om innenlandsforbruket totalt sett ikke spiller så stor rolle for avtaket av fangsten, betyr denne omsetning meget for fisket i en rekke distrikter. Den innenlandske omsetning gir også et relativt stabilt avtak og til dels bedre priser enn ved levering til andre anvendelser.

Ved siden av eksporten er det omsetningen av mel og olje av fiskeråstoff innenlands som yter det aller vesentligste bidrag til den totale verdi i fiskerisektoren. Eksportprisnivået for fiskeproduktene vil i det vesentlige være bestemt av prisene på konkurrerende nær-

ingsmidler, av den beskyttelse andre land yter sine fiskerier og av produktivitets- og inntektsnivået i fiskerinæringen i disse andre land. Disse forhold må fra norsk side tas som gitt.

Hvor stor del av eksportverdien som skal absorberes innenlands gjennom omsetning og videreforedling på den ene side og av fiskerne på den annen side kan innenfor visse grenser påvirkes av de forskjellige grupper av yrkesutøvere i næringen. Størrelsen og fordelingen av de subsidier som den norske stat yter i støtte til fiskerinæringen vil også påvirke de forskjellige ledds lønnsomhet. Denne fordelingsprosess er i dag gjenstand for forhandlinger mellom de forskjellige grupper av næringsutøvere.

De generelle retningslinjer for utviklingen av prisdannelsen i fiskerinæringen under den annen verdenskrig og fram til 1958 ble bestemt ved aktiv medvirking av myndighetene etter forhandlinger med fiskernes salgsorganisasjoner og de forskjellige grupper av produsenter og eksportører. De stipulerte priser på fisk og fiskevarer ble stort sett regulert og understøttet gjennom opprettelsen av prisreguleringsfond, et for torskefiskeriene og ett for sildefiskeriene, som ble tilveiebrakt av fiskerinæringen selv.

Prisreguleringsfondene som i alt vesentlig var bygd opp ved avgifter på fiskeeksporten, ble brukt til prisutjevning og kostnadsreduksjon i fisket og tilvirkningen. Til midten av 1950-årene var det samlet betydelige midler i prisreguleringsfondene, men de ble snart brukt opp da det oppsto omsetningsvansker og lønnsomhetssvikt, først i torskefiskeriene og deretter også i sildefiskeriene. Etter at prisreguleringsfondene var oppbrukt hadde fiskerinæringen ikke evne til å bringe tilveie tilstrekkelige økonomiske ressurser til å møte markedets prisfluktuasjoner og næringens sviktende lønnsomhet (Prisreguleringsfondet for sild til mel er nå gjenopprettet).

Fra begynnelsen av 1960-årene har derfor Stortinget bevilget årlige støttemidler til fiskerinæringen. Hensikten med denne subsidiering er å jevne ut differansen mellom eksportnivået og et råfiskprisinivå som vil levne fiskerne en rimelig årsinntekt. Subsidiebeløpene har vært brukt til dels å heve råfiskprisene dels å redusere fiskernes kostnader.

Etter 1963 ble forhandlingene om statssubsidiene overført fra fiskernes salgsorganisasjoner til Norges Fiskarlag som er en faglig sammenslutning av fiskerne og faglige fiskerlag. En hovedavtale ble inngått i juni 1964 mellom Norges Fiskarlag på vegne av fiskerne og Fiskeridepartementet på vegne av staten. Hovedavtalen forutsetter at det skal opptas forhandlinger om bevilgninger av statsmidler til støtte for fiskerinæringen. Støtteavtalene forelegges Stortinget sammen med forslag til bevilgninger. Det er ikke bare størrelsen av sub-

sidiene som inngår i støtteavtalene, men også arten av statsstøtten og fordelingen av bevilgningene til de forskjellige fiskerier.

Hovedavtalen innebærer at Norges Fiskarlag har rett til å kreve støtteforhandlinger med staten. Vilkåret for å ta opp forhandlinger er at lønnsomheten av rasjonelt drevne fiskebåter og inntektene til helårs yrkesfiskere, etter Norges Fiskarlags oppfatning, ikke står i et rimelig forhold til inntektene i andre næringsgrener. Det er opprettet en nemnd. Budsjettnemnda for fiskenæringa, som har til oppgave å utarbeide det omfattende statistiske materiale som skal brukes under støtteforhandlingene. Nemndas utgifter dekkes over statsbudsjettet. Både fiskerne og fiskerimyndighetene er representert i Budsjettnemnda.

I tabell nr. 4 side 28 er det gitt en oversikt over statssubsidiene til fiskerinæringen for årene 1965—1967 og fordelingen av bevilgningene til økning av fiskeprisene eller til reduksjon av kostnadene på fiskers hånd.

Ansvar for administrasjonen av bevilgningene er overlatt til de forskjellige fiskernes salgslag under Fiskeridepartementets kontroll.

Innenfor rammen av hovedavtalen og de gitte bevilgninger har fiskernes salgslag fullmakt til å disponere midlene og ta bestemmelse om den innbyrdes fordeling etter følgende kriterier: fiskeslag og kvalitet (størrelse), distrikt hvor fisken landes (prissone), perioden for råstoffets ilandføring (sesongfiskerier som for eksempel fiskeriene etter torskeartene, vinter, vår, sommer og høst), råstoffets anvendelse (så som ferskfisk, frysing, salting, tørking etc.). Med de begrensninger som følger av hovedavtalen og Stortingets vedtak om bevilgningene står således fiskernes salgslag prinsipielt fritt når det gjelder å sette i verk slike pris- og støttetiltak som de anser tjenlige for virksomheten i det enkelte salgslag. Salgslagenes vedtak om midlenes anvendelse må være forhåndsgodkjent av Fiskeridepartementet.

På grunnlag av hovedavtalens resultater opptas hvert år, vanligvis foran de forskjellige sesongfiskerier, forhandlinger mellom de enkelte fiskernes salgslag på den ene side og de forskjellige kjøpergrupper på den annen side.

Stort sett vil eksportprisnivået for fisk og fiskeprodukter være gitt i form av minsteeksportpriser godkjent av myndighetene. Prisforhandlingene vil i grove rekk gjelde differansen mellom eksportprisnivået og råfiskprisnivået og fordelingen herav på de ulike foredlingsanvendelser. De forskjellige fiskekjøpere vil i grove trekk kunne grupperes etter arten og omfanget av deres virksomhet som tilvirkere og eksportører slik det går fram under avsnitt 7 nedenfor.

Tabell 4. Statssubsidier til fiskernæringen.¹⁾ Mill. kroner.

Formål	1965 Mill. kr.	1966 Mill. kr.	1967 ²⁾ Mill. kr.
1. Prisstøtte for å øke fiskernes inntekt:			
a) Sildefiskeriene	73,5	54,1	66,9
b) Torskfiskeriene	44,2	49,4	60,1
Sum 1	117,7	103,5	127,0
2. Støtte til kostnadsreduksjon på:			
a) Fiskeredskaper	35,2	40,2	27,5
b) Agnutgifter	7,2	8,0	7,8
Sum 2	42,4	48,2	35,3
3. Tilskott til effektiviseringstiltak	5,0	3,6	4,8
4. Statsgaranti for fiskernes minstelott (minimum ukelønn)	4,7	2,0	0
5. Avsetningsgaranti for sild	0,06	0,5	0,5
6. Tilskott til fettprøvetaking ved levering til mel og -olje	1,1	0,4	0,5
7. Tilskott til trygdeordninger:			
a) Merassuransutgifter ved fisket på fjerne farvann	0,3	0,3	0,5
b) Tilskott til Sosialfondet for reduksjon av trygdepremier for fiskere	10,0	3,5	8,0
Samlet subsidiebeløp	181,26	162,0	176,6

¹⁾ Kilde: St.prp. nr. 138 (1966—67) og nr. 1 (1965—55), (1966—67), (1967—68), Budsjett-innstill. S.nr. 243/1968 og St.prp. nr. 145 (1967—68).

²⁾ Foreløpige tall.

Det har således etter hvert utviklet seg et fast mønster når det gjelder prisdannelsen på fisk og fiskeprodukter her i landet. Dette mønster er sterkt preget av et stort antall forskjellige organisasjoner og sammenslutninger som skal ivareta meget uensartede interesser både på selger- og kjøpersiden innenfor vår fiskerinæring.

6. Fiskernes lovbeskyttede salgslag

Ser en bort fra selfangsten og kvalfangsten i Antarktis, ble 98 pst. av råfiskverdien i 1966 ved salg fra fisker omsatt gjennom fiskernes salgslag her i landet. Disse salgslag har enerett til førstehåndsomsetningen i kraft av råfiskloven.

De aktuelle fiskerier, fiskeslag, avtaksforhold, tilvirkning og videreomsetning varierer sterkt på de forskjellige strøk av vår lange kyst, på de nære kystbanker og på fjerne farvann. Utviklingen av førstehåndsomsetningen har også artet seg på forskjellig måte fordi de praktiske vilkår i de ulike fiskerier har vært avgjørende for ordningen av tilvirkningen og omsetningen i land.

I dag har i alt 13 forskjellige fiskesalgslag enerett til førstehåndsomsetningen i Norge. Deres virksomhet er enten begrenset til et bestemt distrikt eller bestemte fiskeslag eller eventuelt en kombinasjon av fiskeslag og geografisk område.

I tabell 5 på side 30/31 er det gitt en oversikt over disse fiskesalgslag og det distrikt og fiskeslag de har fått lovbeskyttelse for. Det enkelte salgslags andel i førstehåndsomsetningen for 1966 er også vist i tabellen.

Etableringen av de forskjellige fiskesalgslag har vært gjennomført etter avholdt uravstemming mellom de yrkesfiskere det gjelder. Når et solid flertall således har erklært seg enig, er førstehåndsomsetningen blitt monopolisert. Ansvar for alt salg fra fisker er deretter underlagt vedkommende salgslag uten hensyn til om den individuelle fisker eller båtlag er innmeldt som medlem i salgslaget.

Salgslaget tar fullstendig hånd om alle forhandlinger og kontrakt-slutninger om salg fra fisker. De fastsetter priser og salgsvilkår og overtar det individuelle salg på vegne av den opprinnelige eier av fangsten. De kasserer inn salgsoppjøret fra kjøper og foretar avregning og utbetaling til den individuelle fangsteier (fisker, båteier). De fastsetter differensierte priser på råstoff til forskjellige anvendelser og har også andre midler til å bestemme hvordan råfisken skal anvendes i produksjonen.

Når det gjelder forhandlinger om og fastsettelse av priser og salgsvilkår vil det være av stor betydning for fiskernes tillitsmenn å ha

Navn, adresse	Stiftet år	Enerett til førstehåndsomsetning		1966 Utbetalt til fisker	
		Fiskeslag	Distrikt	Mill. kr.	Pst.
<i>I. Etter fiskeart:</i>					
1. Noregs Sildesalgslag, Bergen	1928 ¹⁾	a) Vintersild b) Andre sildearter, sil, øyemål og andre ikke matnyttige fiskeslag	a) Hele riket b) Sogn og Fjordane t.o.m. Østfold	332,2	24,7
2. Feitsildfiskernes Salgslag, Trondheim	1949 ²⁾	Sildeartene, lodde, makrell og andre ikke matnyttige fiskeslag unntatt vintersild	Møre og Romsdal t.o.m. Finnmark	193,5	14,4
3. Norges Makrellag S/L, Kristiansand S.	1939	Makrell og pir	Sogn og Fjordane t.o.m. Østfold	156,2	11,8
4. Håbrandfiskernes Salgslag, Ålesund	1935	Håbrann og hai (unntatt pigghå, brudge, håkjer-ring)	Hele riket	7,7	0,6
5. Småkvalfangernes Salgslag Ålesund	1939 ³⁾	Småkval og brudge	Romsdal t.o.m. Østfold*)	5,3	0,4
6. Norges Levendefisklag S/L, Trondheim	1939	a) Levende torsk og sei b) Ål og skalldyr	a) Romsdal—Finnmark b) Nordmøre—Finnmark	31,4	2,3
<i>II. Etter område:</i>					
7. Norges Råfisklag, Tromsø	1938	All fisk unntatt gruppe I	Nordmøre t.o.m. Finnmark*)	426,8	31,8
8. Sunnmøre og Romsdal Fiskesalgslag, Ålesund	1945	All fisk og skalldyr unntatt gruppe I	Sunnmøre og Romsdal	82,5	6,1

Tabell 5. Fiskernes salgslag i Norge.

Navn, adresse	Stiftet år	Enerett til førstehåndsomsetning		1966 Utbetalt til fisker	
		Fiskeslag	Distrikt	Mill. kr.	Pst.
<i>II. Etter område:</i>					
9. Sogn og Fjordane Fiskesalgslag, Måloy	1947	All fisk og skalldyr unntatt gruppe I	Sogn og Fjordane	25,0	1,9
10. S/L Hordafisk, Bergen	1947	All fisk og skalldyr unntatt gruppe I	Hordaland og Bergen	9,8	0,7
11. Rogaland Fiskesalgslag S/L, Stavanger	1947	All fisk og skalldyr unntatt gruppe I	Rogaland	22,9	1,7
12. Skagerakfisk S/L Kristiansand S.	1947	All fisk og skalldyr unntatt gruppe I	Vest-Agder t.o.m. Tønsberg Tønne	13,2	1,0
13. Fjordfisk S/L, Fredrikstad	1947	All fisk og skalldyr unntatt gruppe I	Tønsberg Tønne t.o.m. Østfold	7,0	0,6
Fiskesalgslagenes totale utbetalinger til fisker				1 313,5	98,0
Omsatt utenom salgslagene (inkl. korreksjoner)				34,3	2,0
Samlet førstehåndsverdi av fiskeriene**)				1 347,8	100,0

*) Inkl. småkvalfangsten. **) Ekskl. avgift til salgslagene.

¹⁾ Laget er en sammenslutning foretatt i 1936 av Storsildlaget, stiftet i 1928, og Stor- og Vårsildlaget dannet i 1929. Dessuten representerer laget siden juni 1966 en prøve-sammenslutning av Islandssildfiskernes Forening, stiftet i 1938, og Sild- og Brislingsalaget, dannet i 1948.

²⁾ Laget er en fortsettelse av Notfiskarsamskipnadens Sildesalslag som ble stiftet i 1941.

³⁾ Laget fikk lovbeskyttet enerett til omsetning av småkval ved Kgl. res. 29. april 1959 og til omsetning av brugde ved Kgl. res. 20. mars 1964.

inngående kunnskap om bransjeforhold, markedsmuligheter og produksjonsvilkår i fiskerinæringen både innenlands og på de forskjellige eksportmarkeder. Fiskesalgslagene er på flere måter sikret adgang til fulle informasjoner.

Fiskernes tillitsmenn er således representert i eksportutvalgene som har enerett til å forhandle om og slutte salg ved utførsel av alle fiskeprodukter (se pkt. 7.2). Fiskesalgslagene har nøye kontakt med markedene ute gjennom egne informasjonskanaler, gjennom vår utenriksrepresentasjon og Norges Eksportråd. Flere salgslag deltar aktivt i eksportvirksomhet enten selv eller gjennom datterselskaper eller via andre organiserte samarbeidsformer som innebærer adgang til førstehånds markedsinformasjoner. Et eksempel på et slikt organisert markedssamarbeid har vi i samarbeidsutvalget for størjeomsetningen som er nærmere omtalt under pkt. 7:2.3.

Når det gjelder produksjon og omsetning innenlands har fiskesalgslagene på eget initiativ eller i samarbeid med andre sikret seg kontinuerlig innsamling av informasjon.

En rekke salgslag er således representert i forskjellige bransjeråd som er rådgivende organ for regjeringen. Eksempelvis kan nevnes Sildolje- og Sildemelindustriens Bransjeråd som ivaretar interessene til fiskerinæringens mel- og oljeindustri. Vårt største individuelle industriforetagende i denne bransje er et datterselskap opprettet av Noregs Sildesalslag.

Fiskesalgslagenes Fellesvalg er et samarbeidsorgan etablert ved avtale mellom åtte av de lovbeskyttede fiskesalgslag, de fleste i Sør-Norge. Formålet med samarbeidet er å stabilisere førstehåndsomsetningen av fisk og skalldyr og å utjevne grenseproblemer mellom de enkelte salgslag. Fellesutvalget forestår på vegne av de deltakende salgslag alle forhandlinger med de forskjellige kjøpergrupper om priser og salgsvilkår for enkelte fiskesorter og skalldyr. Fellesutvalget har også tatt opp salgsfremmende virksomhet på inn- og utland i form av reklamekampanjer og opplysningsvirksomhet, blant annet for frosne pillede reker i England, Frankrike og Tyskland.

Disse åtte fiskesalgslag sto i 1966 for en førstehåndsomsetning på 348 mill. kroner som svarte til ca. 26 pst. av landets samlede fangstverdi. Alle disse salgslagene deltar aktivt i produksjon, tilvirkning og markedsføring av fisk innenlands og eier selv produksjonsanlegg for fisk. De fleste lagene driver dessuten eksportpakking av fiskevarer, og noen har ervervet eksportrett for sine produkter.

Tilsvarende eksempler kan nevnes for de lovbeskyttede fiskesalgslag i Nord-Norge. Praksis her har imidlertid vært å organisere selvstendige datterselskaper som forestår produksjon og omsetning av fisk og fiskeprodukter. Hovedsaken er at samtlige fiskesalgslag på

denne måten skaffer seg aktuelle informasjonen om produksjons- og markedsforhold.

Vårt største salgslag for førstehåndsomsetningen av torskeartede fiskeslag, Norges Råfisklag, hadde i 1966 en omsetning på ca. 427 mill. kroner som svarte til nærmere 32 pst. av landets samlede fangstverdi. De priser og salgsvilkår som fastsettes av dette salgslag etter forhandlinger med de enkelte kjøpergrupper for forskjellige anvendelser (fersk, frysing, salting, tørking etc.) vil være utslagsgivende for de priser og salgsvilkår som de tilsvarende salgslag i det sørlige Norge kan oppnå for sine råfiskvarer.

6.1. Fiskeråstoff til mel- og oljeindustrien.

Vi har tidligere nevnt at 82 pst. av landets totale fiskemengde i 1967 gikk til mel- og oljeindustrien. Det kan derfor være av interesse å se litt nærmere på omsetningen i denne sammenheng.

Råstoffet til mel og olje består i alt vesentlig av sildeartene, makrell, lodde, øyepål, tobis og andre fiskeslag som av biologiske, tekniske og økonomiske årsaker ikke kan brukes til direkte konsum.

Alt salg fra fisker av de nevnte fiskeråstoffer er underlagt tre salgslag:

1. Feitsildfiskernes Salgslag omfatter området Sunnmøre-Finnmark og fiskesortene sild, lodde, makrell og andre ikke matnyttige fiskeslag.
2. Noregs Sildesalgslag har enerett til all omsetning av vintersild uansett landingssted og dessuten andre sildearter, øyepål, tobis og andre ikke matnyttige fiskeslag som ilandføres på strekningen Sogn og Fjordane—Østfold.
3. Norges Makrelllag omfatter makrell landet i området Sogn og Fjordane—Østfold.

Disse tre salgslag hadde i 1966 en omsetning på ca. 682 mill. kroner eller vel 50 pst. av landets samlede fangstverdi.

Noregs Sildesalgslag representerer for øvrig fra juni 1966 en sammenslutning og videreføring av den lovbeskyttelse som tidligere var tillagt Islandssildfiskernes Forening og Sild- og Brislingslaget. Sammenslutningen skal foreløpig gjelde ut året 1969. I mellomtiden er det forutsetningen å følge tidligere praksis ved å holde en uravstemning blant de sildefiskere dette gjelder for å bringe på det rene om et tilstrekkelig flertall vil gå inn for sammenslutningen.

Dessuten har det vært på tale å se på andre muligheter for en konsentrasjon i førstehåndsomsetningen. Eksempelvis gjelder det

snurpe- og ringnotfisket etter makrell i Nordsjøen og Skagerak. Administrasjonen og reguleringen av den del av makrellfangstene som går til mel- og oljeindustrien er allerede basert på et nøye samarbeid mellom Norges Makrellag og Noregs Sildesalstag.

Sild som råstoff til mel og olje selges til faste priser bestemt av salgslagene etter forhandlinger med industriens representanter. Disse prisforhandlinger må ses i sammenheng med de basispriser for mel og olje som myndighetene har bestemt.

Sild til andre anvendelser enn mel og olje (fersk, frysing, salting, røking) selges til faste priser eller minstepriser som på sin side er et resultat av forhandlinger mellom sildelagene og de forskjellige kjøpergrupper uten myndighetenes mellomkomst. Prissystemet i sildefiskeriene innebærer således at prisene differensieres etter anvendelsen av råstoffet.

Generelt gjelder at fiskers pris framkommer som en gjennomsnittspris som beregnes ved slutten av sesongen. Gjennomsnittsprisen avhenger både av prisene til de forskjellige anvendelser og de solgte kvanta. Etter som storparten av sildefangstene går til mel- og oljeindustrien, vil råstoffprisen til denne anvendelse spille en dominerende rolle for gjennomsnittsprisen som betales til fiskeren.

Det er tidligere påvist at de oppfiskede råstoffmengder varierer sterkt fra år til år og fra distrikt til distrikt. Bortsett fra et fåtall flytende fabrikkskip er vår sildeindustri ikke mobil og kan således ikke følge fluktuasjonene i råstoff-forekomstene. Denne utakt mellom forekomst og fangstkapasitet på den ene side og industriens beliggenhet på den annen side, har skapt alvorlige transportproblemer når det gjelder å føre råstoffet fram til fabrikkene. Det oppsto etter hvert en sterk konkurranse mellom fabrikkene om chartring av føringsbåter og utbygging av omlastingsanlegg. Dette førte igjen til økning i råstoffkostnadene og fikk en ugunstig virkning på fiskers pris.

Med sikte på å finne en rasjonell ordning og muliggjøre en mer effektiv utnyttning av fangst-, transport- og produksjonskapasiteten, ble det ved samarbeid mellom mel- og oljefabrikkene og sildefiskerne¹⁾, opprettet et selvstendig transportapparat i 1952, A/L Fellesføring. Chartring av føringsbåter og disponering av omlastingsanlegg er organisert og administrert av dette felles samarbeidsorgan. Denne ordning sammen med den fangstdirigering som håndheves av sildesalgslagene og makrellaget for råstoff til mel- og oljeindustrien, har stort sett virket tilfredsstillende. I 1967 disponerte A/L Fellesføring en transportflåte på omkring 200 000 tonn. Føringskvantumet utgjorde ca. 715 000 hl. vintersild og 500 000 hl. lodde. Når det gjel-

---

1) For tiden de to sildesalgslagene og makrellaget.

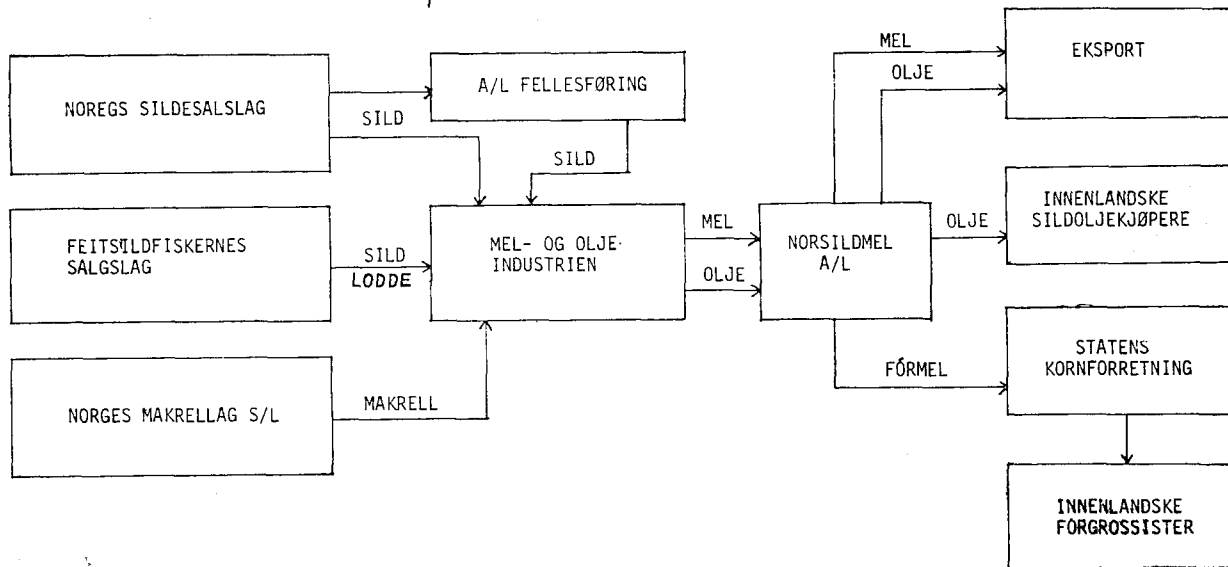
OMSETNINGSORGANER

FOR SILD OG MAKRELL TIL MEL OG OLJE

SALG FRA FISKER

TRANSPORT OG
PRODUKSJON

OMSETNING INNENLANDS OG EKSPORT

der transport og omlasting av vintersild og lodde for 1968, er det planlagt at fiskebåtene i størst mulig utstrekning selv skal frakte fangstene fram til fabrikk mot å få godtgjørelse for føringsutgiftene. Dette opplegg vil resultere i kortere fangsttid og vil føre til en redusert utnyttning av fangstkapasiteten.

All omsetning av mel- og oljeprodukter som fremstilles av de fiske-råstoffer som er nevnt ovenfor, er fullstendig sentralisert gjennom ett salgsorgan, Norsildmel A/L (se pkt. 7.2.3 nedenfor). Det gjelder både omsetningen innenlands og eksporten. I skissen på side 35 er det vist hvilke kanaler industriråstoffet passerer fra fangst via transport til produksjon og den videre omsetning. En har også antydnet hvilke organisasjoner som virker sammen i denne prosessen.

7. Eksporten av fiskevarer

Det er av vesentlig betydning for lønnsomheten i fiskeriene at markedsføringen på eksportmarkedene foregår effektivt, slik at markedsmulighetene kan utnyttes best mulig og at kostnadene i forbindelse med virksomheten ikke blir unødige høye.

Gjennom den siste mannsalder har vi fått en omfattende lovregulering av eksportvirksomheten her i landet. Denne utvikling har ført til utbygging av et omfattende administrasjonsapparat som skal gjennomføre eksportreguleringene. Dette apparat står i nær kontakt med Fiskeridepartementet som på en rekke viktige områder er tillagt avgjørende myndighet.

Eksporten av fiskevarer kan være sentralisert eller fri. At den er sentralisert vil si at et bestemt organ har enerett til å foreta eksport. Sentraliseringen kan være total eller partiell. Total sentralisering av et produkt vil si at all eksport til alle markeder av vedkommende produkt (f. eks. fiskemel) skal foregå gjennom et bestemt organ. Vanligere er partiell sentralisering. Det vil si at eksporten skal foregå gjennom et sentralt organ til nærmere bestemte markeder, mens eksport til de øvrige er frigitt slik at alle som er kvalifisert kan delta individuelt. For tiden er det slik at all eksport til landene i Øst-Europa er sentralisert.

Begrunnelsen for å sentralisere eksporten til Øst-Europa er at en her står overfor importmonopoler. Fri eksport kan da lett føre til innbyrdes konkurranse eksportørene imellom, f. eks. ved at de underbyr hverandre slik at prisene trykkes under lønnsomhetsgrensen. Eksportreguleringene tar sikte på å motvirke slike situasjoner. For enkelte produkter er også eksporten til vestlige markeder sentralisert, dels for å gjennomføre en nødvendig samordning av eksportarbeidet og dels gjøre det mulig å planlegge på lengre sikt for å oppnå gode og stabile priser.

7.1. Fiskeeksportloven.

Reguleringen av eksport av fisk og fiskeprodukter gjennomføres i dag i det vesentligste med hjemmel i midlertidig lov av 30. juni

1955 om regulering av og kontroll med produksjon, omsetning og utførsel av fisk og fiskevarer. Denne loven avløste midlertidig lov av 2. juli 1948.

Fiskeeksportloven av 1948 dannet en direkte fortsettelse av de regulerings- og organiseringstiltak som ble gjennomført i 1930-årene for å møte de vansker den alminnelige økonomiske depresjon førte med seg for fiskeeksporten.

Loven av 1955 medførte ikke noen vesentlige endringer av de materielle bestemmelser i den eldre lov, men siktet mot en klarere formulering og en skarpere avgrensning av de fullmakter loven gir. (Loven er senere endret, blant annet ved lov av 11. juni 1965, nr. 2.)

Fiskeeksportloven har som grunnleggende prinsipp at bestemmelser om fiskeeksporten skal utferdiges og håndheves i nøye samråd med næringen, i første rekke representert ved de oppnevnte eksportutvalg (se pkt. 7.2.2).

Loven definerer fisk og fiskevarer som «fisk, sild og skalldyr med biprodukter samt varer hvor fisk, sild eller skalldyr er det eneste eller en vesentlig del av råstoffet», heri inkludert fisk og fiskevarer av utenlandsk opprinnelse.

Ifølge loven er Kongen gitt adgang til å gjennomføre regulering av fiskevareeksporten etter visse hovedprinsipper.

Hovedtrekkene i reguleringen av fiskeeksporten her i landet er i dag gjennomført etter følgende prinsipper med hjemmel i fiskeeksportloven:

1. Organiseringen av eksporten er basert på autorisasjon. Forhandlingene om og slutning av salg til et utenlandsk marked kan bare foretas av et organ (eksportutvalg eller fiskeeksportørslag) som er autorisert etter bestemte organisatoriske retningslinjer. Autorisasjon gis av eller med samtykke av Fiskeridepartementet.
2. Eksportretten er sentralisert. Retten til å drive eksport er sentralisert og utøves i kraft av en lovbeskyttet enerett som er tilstått visse organer (eksportutvalg eller fiskeeksportørslag). For å oppnå eksportrett må nærmere bestemte krav være oppfylt, som for eksempel minstekrav når det gjelder faglige kvalifikasjoner, finansielle ressurser, fysiske forutsetninger til anlegg og utstyr samt medlemskap i godkjente sammenslutninger. Eksportretten kan begrenses til visse produkter for nærmere bestemte markeder.
3. Priser og salgsvilkår er bundet av minstekrav. Det er satt som krav for å kunne foreta eksport at det er oppnådd nærmere fastsatte minsteeksportpriser og salgsvilkår. Når eksportørsammenslutninger unntaksvis ikke eksisterer, kan

eksportrett tildeles av Fiskeridepartementet på grunnlag av særskilt godkjennelse som eksportør.

Fiskeridepartementet har fullmakt til å treffe nærmere bestemmelser om gjennomføringen av eksportreguleringene og om leveringsplikt og kvotedeling.

Videre inneholder loven diverse bestemmelser om eksportutvalgenes sammensetning og myndighet.

Utgifter som påløper i forbindelse med lovens gjennomføring dekkes ved en avgift på den eksporterte vare.

Til slutt tar eksportloven med enkelte bestemmelser om taushetsplikt og om de forholdsregler som kan iverksettes overfor eksportører og andre som setter seg ut over bestemmelser utferdiget i eller med hjemmel i loven.

7.2 Tilvirknings- og eksportorganisasjoner.

For fiskerinæringen er det særlig viktig å være konkurransedyktig på eksportmarkedene. Med den utvikling som handelsformene generelt har hatt i den senere tid, er dette ikke bare et spørsmål om konkurransedyktighet i priser. Like viktig er det at det salgsapparat som skal markedsføre varen er effektivt og slagkraftig, har tilstrekkelig kapital og har inngående kunnskap om de enkelte markeder og utviklingen av handelen og handelsformene innen bransjen.

Firmaer som har et stort volum å omsette antas å ha de beste forutsetninger for å kunne gjennomføre det mest effektive salg. Det er en klar utvikling i de fleste bransjer i retning av store salgsenheter, ikke minst innen matvarebransjen.

På de fleste eksportmarkeder vil — som tidligere nevnt — norske fiskevarer utgjøre en mindre eller liten del av forbruket av de enkelte varer. Et større salgsapparat med derav følgende økt effektivitet og slagkraft kan bare etableres ved en konsentrasjon eller integrasjon.

Om salgsapparatet skal gi de tilsiktede resultater vil da være avhengig av de enkeltes evne og villighet til å samarbeide om en rasjonell og lønnsom produksjon for næringen som helhet. Dette kan tenkes gjennomført ved at oppgjørsreglene mellom eksportapparatet og produksjonsleddene blir etablert etter sunne forretningsmessige prinsipper og eksempelvis ikke blir for sterkt bundet til bestemte leverandørkvoter.

7.2.1 Eksportutvalgene for fiskeprodukter.

Eksportutvalgene blir oppnevnt av Fiskeridepartementet. Med ganske få unntak blir samtlige medlemmer oppnevnt etter innstil-

Eksportutvalg for fiskeprodukter:

Eksportutvalget for tørrfisk, Bergen.

Eksportutvalget for klippfisk og saltfisk, Kristiansund N.

Eksportutvalget for saltet rogn, Bergen.

Eksportutvalget for feitsild, Trondheim.

Eksportutvalget for saltet sild, Bergen.

Eksportutvalget for fersk sild, Bergen.

Eksportutvalget for frossen fisk og filet, Oslo.

Eksportutvalget for frossen sild, Ålesund.

Eksportutvalget for tran, Bergen.

Eksportutvalget for fiskemel, Bergen.

Eksportutvalget for sildemel, og sildolje, Bergen.

Ferskfiskutvalget, Ålesund.

Hermetikkfabrikkenes Eksportutvalg, Stavanger.

Alle sorter tørrfisk (herunder rekling).

Alle sorter klippfisk og saltfisk.

Saltet og sukkersaltet rogn, silderogn i tønner.

Alle typer saltet feitsild.

Alle typer saltet sild, unntatt saltet feitsild.

Alle sorter fersk sild (brisling unntatt), samt fersk sildefilet.

Alle sorter rundfrossen fisk (ikke sildearter og pigghå), frossen filet og frosne reker¹).

Alle sorter frossen sild (ikke brisling) og sildefilet, frossen røkt sild og -filet.

Tran av gadusarten og andre levertraner, samt haiolje.

Alle sorter fiskemel.

Alle sorter sildemel, rå sildolje og Fish Solubles.

Alle sorter fersk fisk og fersk fiskefilet, diverse ferske biprodukter og rundfrossen fisk²).

Alle sorter fiskehermetikk og halvkonserver, rogn i emballasje mindre enn 1/8 tønne.

---

¹) Inkl. ferdige retter av pillede og upillede reker.

²) Dessuten frosne pillede og upillede reker.

ling eller forslag fra eksportørene (eventuelt produsentenes) og fiskernes organisasjoner. Det er fast praksis at departementet følger disse innstillinger og forslag.

Skjønt eksportutvalgene varierer i antall medlemmer følger sammensetningen stort sett samme mønster: Et flertall representanter for eksportørene (eventuelt produsentene) og en eller flere representanter for fiskerne. I enkelte utvalg er fiskernes representasjon økt siden loven trådte i kraft. Fiskeridepartementet er ikke representert i noe utvalg.

Eksportutvalgenes viktigste oppgave er å være rådgivende organer for departementet i spørsmål som angår fiskeeksporten og det som står i forbindelse med dette. Det er således praksis i dag at ingen regulering i medhold av loven blir innført, opphevet eller endret før saken har vært behandlet av vedkommende eksportutvalg. Ved forberedelsen av handelsforhandlinger blir det alltid innhentet forslag til varelistor fra de interesserte utvalg. Etter loven kan salgsvilkår og eksportminstepriser ikke fastsettes, og dispensasjoner fra bestemmelser i medhold av loven ikke gis, før vedkommende eksportutvalg har hatt anledning til å uttale seg.

Videre forestår eksportutvalgene den sentraliserte eksport hvor ikke annet er bestemt. Utvalgenes sekretariat forestår eksportlisensieringen av fisk og fiskevarer.

Enkelte utvalg, f. eks. Ferskfiskutvalget, driver en betydelig opplysningsvirksomhet for eksportørene. I de fleste tilfelle ivaretas denne oppgave av eksportørens faglige sammenslutninger (fiskeeksportørslag) eller salgsorganer.

Vi har i dag tretten eksportutvalg. Oppstillingen på side 40 viser deres navn, hvor de har hovedkontor og hvilke produkter de omfatter.

7.2.2 Autoriserte fiskeeksportørslag.

For visse eksportprodukter er det satt som vilkår for å oppnå eksportrett at et firma skal være medlem av et autorisert fiskeeksportørslag (faglig landsforening av fiskeeksportører). Vilkårene for medlemskap er bestemt i eksportørslagetts vedtekter som er godkjent av Fiskeridepartementet.

Det stilles visse krav til en eksportør for å kunne oppnå medlemskap. Disse krav går ut på at firmaets leder skal ha en nærmere fastsatt erfaring i eksportarbeid, at firmaet skal disponere en viss egen- og driftskapital og ha kontor og lagerhus etc.

Eksportørsammenslutningene er åpne for alle som fyller vilkårene. Nektet medlemskap kan imidlertid ankes inn for Fiskeridepartementet.

mentet, som kan ta anken til følge, selv om firmaet ikke fyller alle de betingelser som er fastsatt i vedtektene. Departementet har i betydelig utstrekning benyttet seg av denne adgang, særlig til fordel for noe større tilvirkerfirmaer med en viss erfaring i bransjen.

For tiden har vi syv slike autoriserte fiskeeksportørlag. En oversikt er gitt nedenfor.

Under Saltsildefiskeeksportørernes Landsforening kommer Røkesildgruppen. Røkesildgruppen omfatter røkt saltsild.

Eksportører av medisintran skal godkjennes særskilt av departementet uten tilknytning til medlemskap i et eksportørlag. Slik godkjenning har hittil bare vært gitt firmaer som disponerer koldklaringsanlegg.

Oppstillingen gjør ikke krav på å være fullstendig idet Fiskeridepartementet har utferdiget en del dispensasjoner for enkelte produkter og markeder. Dette kommer en tilbake til under pkt. 7.3.

Autoriserte fiskeeksportørlag:

De Norske Saltfiskeeksportørers Landsforening, Ålesund.	Alle sorter saltfisk, unntatt saltet sild, brisling og makrell.
De Norske Klippfiskeeksportørers Landsforening, Kristiansund N.	Alle sorter klippfisk.
Norges Tørrfiskeeksportørers Landsforening, Bergen.	Alle sorter tørrfisk.
Norges Saltrogneksportørers Landsforening, Bergen.	Saltet og sukkersaltet rogn, silderogn i tønner ned til $\frac{1}{8}$ tonne.
Norges Saltsildefiskeeksportørers Landsforening, Bergen.	Saltet nordsjøsild, storsild og vårsild, (unntatt halvkonserver) samt røkt saltsild. Alle typer saltet islandssild, unntatt halvkonserver.
Norges Feitsildefiskeeksportørers Landsforening, Trondheim.	Saltet feitsild, småsild, skjæresild, forfangstsild, nordsjøsild samt saltet brisling i tønner.

7.2.3 Andre eksportorganer for fiskevarer.

Ved siden av eksportutvalgene og de autoriserte fiskeeksportørlag finnes det en rekke andre organer som er mer eller mindre frivillige tilvirker- og eksportørsammenslutninger. Disse organer er ansvarlige for eksporten for sine medlemmer og kan derved oppnå en bedre koordinering. Noen av dem har fått tildelt enerett til eksport av visse produkter når departementet har bestemt at eksporten skal foregå sentralt. De som ikke har slike særrettigheter er henvist til å selge til de markeder som ikke er underkastet sentralisert eksport, de såkalte frie markeder, for eksempel fersk filet av vintersild til markeder utenom Øst-Europa.

Frionor — *Norsk Frossenfisk A/L*, Oslo, er et andelslag av ca. 120 tilvirkere og eksportører av frosne fiskeprodukter. Frionor har enerett til eksport av frossen fisk og filet til de sentraliserte markeder som departementet til enhver tid har bestemt.

A/S Findus. Hammerfest, er et norsk-sveitsisk firma i samme bransje som Frionor. På en del markeder i Vest-Europa har Findus de samme rettigheter som Frionor.

O. Y. Norfinn A/S, Kristiansund N, er et norsk-finsk firma i samme bransje som Frionor. Norfinn har spesiell eksportrett til Finland for frossen fisk og filet og er for øvrig medlem av Frionor.

A/S Norsk Felix, Brønnøysund, er et norsk-svensk firma som driver tilvirkning og eksport av frossen fisk og filet. Også Felix er medlem av Frionor og har spesiell eksportrett til Sverige.

Nordic Group A/L, Oslo, er et andelslag av ca. tolv tilvirkere og eksportører av frossen fisk og filet. Gruppen søkte Fiskeridepartementet om å få tildelt noen av de samme rettigheter som Frionor har og fikk i februar 1968 tildelt visse betingede rettigheter for eksport av frossen filet m. v. til U.S.A.

Norsk Frossensild A/L, Ålesund, er et andelslag av og et salgsorgan for sildefryseriene. Norsk Frossensild har enerett til eksport av rundfrossen sild til de sentraliserte markeder.

Norsk Vintersildeeksport A/L, Bergen, er et andelslag av og et salgsgorgan for ca. 30 tilvirkere og eksportører av fersksild. Dette andelslag ble opprettet i februar 1967 som en fortsettelse av virksomheten til Norsk Fersksildeeksport A/L som samtidig ble oppløst. Norsk Vintersildeeksport A/L har enerett til å forestå eksporten av fersk sild til de sentraliserte markeder.

Norsildmel, Norsk Sildolje- og Sildemelindustri Salgslag A/L, Bergen, er et andelslag av 72 sildolje- og sildemelfabrikker. Norsildmel har enerett til all eksport av fiskemel, sildemel og sildolje til alle markeder. Det vi si all slik eksport må gå gjennom laget, men medlemskap i laget er frivillig. Medlemmer og ikke-medlemmer står likt med hensyn til kvotefordeling til fabrikkene for de kontrakter laget slutter.

A/L Unidos, Ålesund, er et andelslag og salgsgorgan for tilvirkere og eksportører av klippfisk og saltfisk. Unidos har enerett til eksport av nevnte produkter til de sentraliserte markeder. Laget driver også en viss eksport for sine andelshavere til en del aktuelle markeder på frivillig grunnlag etter ønske fra medlemmene.

Norges Makrellag S/L, Kristiansand S, er egentlig et lovbeskyttet fiskesalgslag for førstehåndsomsetning av makrell, men laget har også enerett til eksport av frossen makrell til de sentraliserte markeder.

De ovenfor nevnte sammenslutninger har mer eller mindre omfattende særrettigheter til eksport. Dessuten er det etablert en rekke frivillige sammenslutninger på initiativ fra eksportørene med det formål å samarbeide om eksporten uten å ha spesielle eksportrettigheter.

Nord-Norges Ferskfiskomsetning A/L, Trondheim, er et andelslag av private, nord-norske tilvirkersalgslag. Laget ble etablert for å forestå tilvirkersalgslagenes omsetning av fersk fisk innenlands, men det driver også eksport på de vanlige europeiske ferskfiskmarkeder. Det omsetter alle sorter nord-norsk ferskfisk og filet, fersk og frossen rogn, fersk og frosset kvalkjøtt, frosne reker, fersk og frosset pelsdyrfor etc. Oversikten nedenfor viser fem tilvirkerlag som er medlemmer.

Nord-Norges Ferskfiskomsetning A/L:

Navn, adresse	Virksomhet	Antall medlemmer
Finnmark Fiskeprodu- senterers Fellessalg, Ham- merfest a) Ferskfiskavdelingen	Omsetning av alle sorter fersk fisk, frossen laks, kveite og reker. Spesialitet fersk, iset hysefilet	75
b) Tørrfisk- og saltfisk-avdelingen	Eksport av tørrfisk og saltfisk	
Troms Fisketilvirkeres Salgslag, Tromsø	Eksport av ferskfisk, frossen fisk, frosne reker, saltfisk, saltrogn og tørrfisk	70
Vesterålstilvirkernes Salgslag, Stokmarknes	Eksport av ferskfisk, saltfisk, tørrfisk, rogn og tran	80
A/L Lofotfisk (tidl. Lofottilvirkernes Salgs- lag), Kabelvåg	Eksport av ferskfisk, saltfisk, tørrfisk, rogn og tran	125
Helgelandstilvirkernes Salgslag, Mosjøen	Eksport av ferskfisk, størje, saltfisk, saltrogn, tørrfisk og feitsild. Spesialiteter: Fersk og frossen laks, kveite, runde og flekkede tørrfiskbrosmer	76

Videre kan nevnes Samarbeidsutvalget for størjeomsetningen. Samarbeidsutvalget er et fellesutvalg for sju av de lovbeskyttede fiskesalgslagene. Utvalget skal ta seg av omsetning, også eksport, av makrellstørje. På grunn av sviktende fangster av makrellstørje de senere år ble denne ordningen mindre aktuell og er nå under avvikling.

7.3 Aktuelle særbestemmelser om eksporten av fisk og fiskevarer.

En har tidligere beskrevet en del fiskeeksportorganers virksomhet og noen bestemmelser om eksporten av fisk og fiskevarer.

Her vil en gå litt nærmere inn på hvordan eksporten av de en-

kelte produkter og produktgrupper er organisert, hvem som har rett til å eksportere og mer om de gjeldende bestemmelser og reguleringer.

Den sentraliserte eksporten ivaretas av eksportutvalgene. Eksportutvalgene slutter selv alle kontrakter om salg til utlandet, eller de kan overdra denne retten til andre salgsgorganer. Dette gjelder spesielt all eksport til Øst-Europa (Sovjet-Samveldet, Polen, Øst-Tyskland, Tsjekkoslovakia, Ungarn, Romania og Bulgaria) og Kina, som uten unntak er sentralisert.

Til de frie (ikke sentraliserte) markeder kan forhandlinger om og slutning av salg til utlandet av fisk og fiskevarer bare foretas av eller på vegne av eksportører som er medlem av et autorisert fiskeeksportørlag for vedkommende produkt, i de tilfelle et slikt eksisterer.

Eksportordningene for de produkter som er knyttet til et autorisert fiskeeksportørlag har en satt opp i tabell på side 47.

Den sentraliserte eksport av fersk vintersild eller ferske produkter av slik sild foretas av Norsk Vintersildeksport A/L. Fersk sildefilet av vintersild er sentralisert til landene i Øst-Europa, mens fersk, rund vintersild dessuten er sentralisert til Danmark og Vest-Tyskland.

Den sentraliserte eksport av frossen fisk og filet og andre frosne fiskevarer er overlatt til Frionor. De sentraliserte markeder er for tiden landene i Øst-Europa, U.S.A. og Israel. Dessuten gjelder det en rekke spesialordninger for de fleste aktuelle markeder, dvs. enkelte markeder er forbeholdt en eller to eksportører. Både Findus og Frionor har således full eksportrett til Belgia, Nederland, Luxembourg, Sverige, Østerrike, Sveits, Frankrike og Australia. Innen Frionorgruppen har Norfinn eneksportrett til Finland, og Felix til Sverige. Ellers gjelder ingen særrettigheter for England, Vest-Tyskland og Finland.

Eksportører av tran av gadusarten og andre levertraner trenger særskilt godkjennelse av departementet. For eksportører av medisintan har departementet gitt generell dispensasjon. Bare landene i Øst-Europa og Kina er sentraliserte og eksportkontrakter til disse land sluttet av Eksportutvalget for tran (også medisintan).

De produkter som ikke er nevnt i dette avsnitt kan en gå ut fra eksporteres på følgende måte: All eksport til landene i Øst-Europa og Kina er sentralisert, og må foregå gjennom eksportutvalget for vedkommende produkt. De øvrige markeder er frie. For øvrig vises til avsnittet om eksportutvalgene.

*Fiskeeksport til sentraliserte markeder gjennom
autoriserte fiskeeksportørlag.*

Fiskeprodukt	Obligatorisk medlemskap i autorisert fiskeeksportørlag	Sentraliserte markeder er	Kontrakter om salg til de sentraliserte markeder kan bare sluttes av
Alle sorter tørrfisk .	Norges Tørrfiskeksportørers Landsforening	Land i Øst-Europa og Kina	Eksportutvalget for tørrfisk
Klippfisk	De Norske Klippfiskeksportørers Landsforening	Land i Øst-Europa, Kina og Portugal	A/L Unidos
Alle sorter saltfisk . .	De Norske Saltfiskeksportørers Landsforening		
Saltet og sukkersaltet rogn, inklusive silderogn i tønner ned til 1/8 tønne .	Norges Saltrogn-eksportørers Landsforening		
Saltet feitsild	Norges Feitsild-eksportørers Landsforening	Land i Øst-Europa, Kina og Spania	Eksportutvalget for saltet rogn
Alle typer saltet sild unntatt saltet feitsild	Norges Saltsild-eksportørers Landsforening	Land i Øst-Europa og Kina	Eksportutvalget for feitsild
Røkt saltsild	Saltsildeksportørernes Landsforening, Røkesildgruppen	Land i Øst-Europa og Kina	Eksportutvalget for saltet sild

7.4 Utførselsavgifter til fremme av fiskeeksporten.

En har tidligere nevnt at organiseringen av eksporten finansieres ved eksportavgifter. Fiskeridepartementet fastsetter avgiftens størrelse og bestemmelser om oppkreving og anvendelsen av innkomne midler. Avgiftsbestemmelsene endres så ofte at de ikke tas med her.

Til fremme av eksporten av norske fiskevarer blir det på forskjellige måter innkrevd eksportavgifter. Ved lov av 23. mars 1956 er det således bestemt at det ved all utførsel av varer skal svares en avgift av $\frac{3}{4}$ promille av utførselsverdien til et særskilt fond — Norges Eksportfond — til fremme av norske eksportinteresser. Fondet disponeres av Norges Eksportråd som også ivaretar fiskerinæringens eksportinteresser.

Derneft har vi en del varer som er pålagt spesielle avgifter som blir øremerket for å brukes i markedsføringen av angjeldende vare.

Etter midlertidig lov av 22. juni 1928 om utførselsavgift på torskelevertran har Kongen hjemmel til å fastsette en avgift som skal avsettes til et fond for å dekke utgifter ved fellesreklame for norsk medisntran i utlandet.

Etter lov av 28. juni 1952 om avgift på hermetikk til fordel for fellesreklame m. v., er pålagt en avgift på en prosent av verdien ved utførsel og ved omsetning til innenlandsk forbruk av hermetisk brisling og sild (herunder også vårsild og storsild). Avgiften skal gå til et fond til dekning av blant annet utgiftene ved fellesreklame og propaganda for norsk hermetikk, samt til dekning av utgifter ved ivaretagelse av hermetikkindustriens fellesinteresser.

I lov av 5. juni 1958 om avgift på klippfisk til fordel for fellesreklame og propaganda for klippfisknæringen, er det pålagt en avgift av en øre pr. kg ved utførsel av klippfisk. Avgiften skal gå til et fond til fellesreklame og propaganda for norsk klippfisk, samt til dekning av utgifter vedrørende klippfiskeksportens fellesinteresser.

For tørrfisk gjelder helt analoge bestemmelser som for klippfisk, med hjemmel i lov av 14. mars 1958, om avgift på tørrfisk til fordel for fellesreklame og propaganda for tørrfisknæringen.

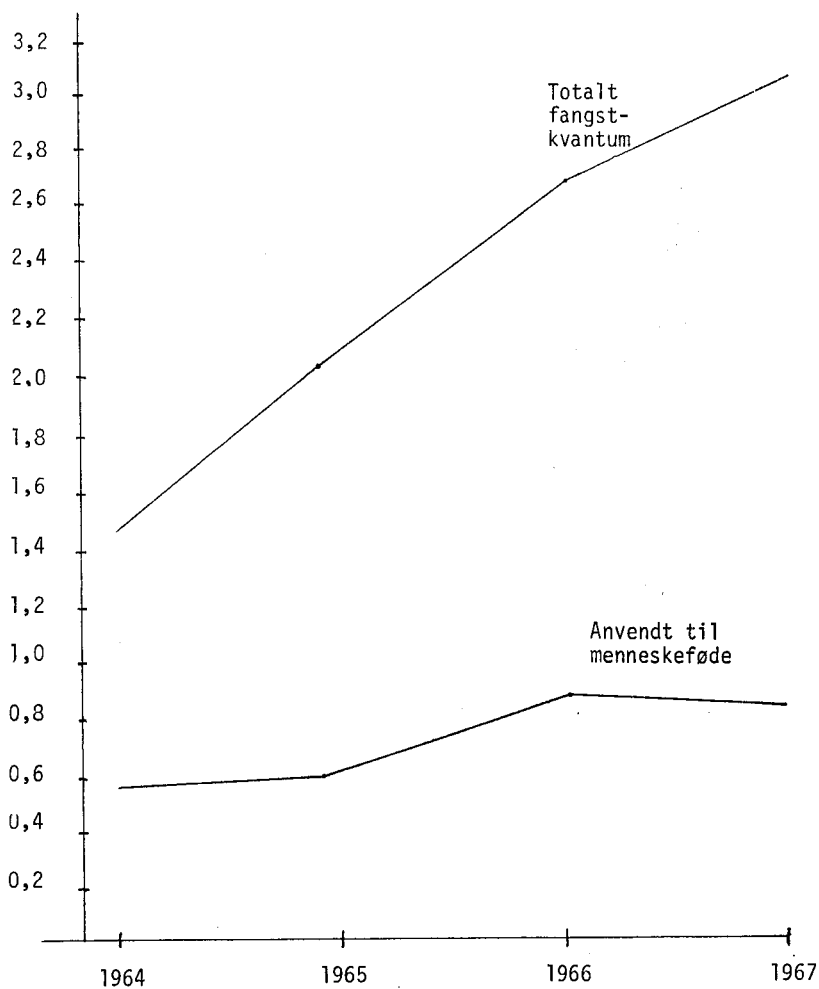
Det innkreves dessuten en rekke avgifter ved eksport av fiskevarer til forskjellige andre formål, for eksempel til dekning av kontrollutgifter, sosiale formål etc., som en her ikke skal komme nærmere inn på. Den offentlige kvalitetskontroll dekkes i dag over statsbudsjettet.

8. Sammenfatning

Utviklingen av den organiserte omsetning av fisk og fiskevarer her i landet har foregått over en periode på ca. 40 år. Oppbyggingen er skjedd noe tilfeldig og etter hvert som behovet har meldt seg. De forskjellige grupper av fiskere, tilvirkere og eksportører har kjempet igjennom sine særinteresser uten å følge en samordnet plan for fiskerinæringen som helhet. Gruppeinteresser blant næringens yrkesutøvere har således preget utviklingen. Det syn at råstofftilførsel (dvs. fisket), tilvirkning og omsetning prinsipielt er funksjoner i en sammenhengende prosess har ikke vært utslagsgivende for fiskerinæringen betraktet som helhet. Sett under ett preges fiskerinæringen således av mangel på samordning. Fiskerinæringen trenger først og fremst en planmessig markedsorientering.

Totalt fangstkvantum norskfanget, rund fisk, og kvantum anvendt til menneskeføde.
Angitt i mill. tonn for årene 1964–1967.

Anslag av Norges hjemmeforbruk av fisk:

	1965	1966	1967
Total fangst	2 079 324	2 650 511	3 004 237
÷ Mel, olje, dyrefor	1 498 029	1 992 165	2 398 112
	581 295	658 346	606 125
÷ anslått eksport	495 000	415 000	425 000
Norsk forbruk (som diff.).....	86 295	243 346	181 125

(Ca. 25 % av norsk fanget anvendt til menneskeføde.)

Norsk forbruk 1965	86 295 tonn
» » 1966	243 346 »
» » 1967	181 125 »
Sum 1965—1966—1967	510 766 tonn

Beregnet gjennomsnittsforgbruk 1965—1966—1967:

Av egen fangst $\frac{510 \cdot 766}{3}$	= 137 000 tonn pr. år
+ importert fisk	= 13 000 » » »
Totalforbruk	= 150 000 tonn pr. år (rund fisk)

Forbrukets fordeling etter fiskens behandlingsmåte:

Fersk/saltet/røkt beregnet til (anslagsvis)	ca. 93 000 tonn
Hermetikk	» 20 000 »
Frossen (netto produksjons- mengde ca. 5 500 tonn)...	» 12 000 »
Tørket (anslagsvis) (netto ca. 5 000 tonn)	» 25 000 »
Total	ca. 150 000 tonn som rå, fersk rund fisk.

Kilde: Hermetikkindustriens Kontrollinstitut.

Litteraturliste

---

1. Per Rogstad og Magne Midsem:
Norsk Fiskerilovgivning 7. utgave 1961, Åsm. Engens Forlag, Oslo.
2. Norges Offisielle Statistikk:
  - a) Fiskeristatistikk 1964, 1965, 1966 (foreløpige data).
  - b) Industristatistikk 1965, A 179.
  - c) Bedriftstelling 1963, XII 208, 216, 222.
3. Food and Agriculture Organisation of the United Nations:
FAO Yearbook of Fishery Statistics, 1965 vol. 20, 21 og 1966 vol. 22, Roma.
4. Organisation for Economic Co-operation and Development:
  - a) Price Systems in the Fishing Industries, OECD, 1966, Paris.
  - b) Financial Support to the Fishing Industri, OECD, 1965, Paris.
5. Klaus Sunnanå:
Regulering av intensiteten i norsk fiske i dag.
Fiskeridirektoratet, Fiskets Gang nr. 51, 1967, Bergen.
6. Gerhard Meidell Gerhardsen:
  - a) Råfiskloven og salgslagene, Samfunnsøkonomisk Institutt, Norges Handelshøyskole, 1955, Bergen.
  - b) Fiskerienes økonomi og politikk, Fiskeriøkonomisk Institutt, Norges Handelshøyskole, 1960, Bergen.
7. Arne Nordset og Aslak Aasbø:
Co-operation among fishermen in Norway.
Fiskeridirektoratets Skrifter, Serie: Fiskeri, vol. IV No. 2, 1959, Bergen.
8. Ferskfiskutvalget: Ferskfiskboka, 1968, Ålesund.
9. Fiskeridirektoratet:
«Bygging og Innredning av fiskebiler for detaljomsetningen».
(Med konsesjonsvilkårene), 1958, Bergen.
10. Stortingsdokumenter:
  - a) St. prp. nr. 138 (1966—67) om Avtale mellom Fiskeridepartementet og Norges Fiskarlag om støttetiltak for fiskerinæringen 1. juni 1967—31. mai 1968. Fiskeridepartementet 8. juni 1967.

- b) Innstilling om støtteordningene og lønnsomheten i fiskeriene, avgitt 24. sept. 1963 av et utvalg. Fiskeridept. 1963.
- c) Ot. prp. nr. 45 (1964—65) om Lov om endring i midlertidig lov av 30. juni 1955 om regulering av og kontroll med produksjon, omsetning og utførsel av fisk og fiskeprodukter. Fiskeridepartementet 9. april 1965.
- d) Ot. prp. nr. 63 (1951) om Lov om omsetning av råfisk. Fiskeridept. 27. april 1951.
- e) Innst. O.xx (1951) fra Stortingets Sjøfarts- og Fiskerikomité, 19. novbr. 1951.
- f) St. meld. nr. 35 (1966—67) Om råfisklovens gjennomføring. Fiskeridept. 3. febr. 1967.

Instituttet for Markedsføring (IFM)

---

ble startet i 1958 som ikke ervervsdrivende institusjon for midler skaffet til veie av norske autoriserte reklamebyråer. IFM har til formål å bidra til faglig utvikling innen området markedsføring, ved utredningsarbeid, undersøkelser, publikasjoner og undervisning.

Blant publikasjonene skal nevnes:

Otto Ottesen: Mediavurdering og mediavalg.

Kjell Hobæk: Produktutvikling.

Jan A. Koht: Markedskommunikasjonens sosialpsykologiske grunnlag.

Trygve Klunde: Norges markedsgeografi.

Jacobsen, Espeseth og Saastad: Hva og hvor om markedsdata.

Thorolf Helgesen: Reklame som markedskommunikasjon.

Grønhaug og Vangen: Reklamens organisasjon.

Grønhaug: Reklameeffekt og reklamemåling m. fl.

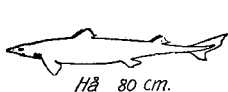
Siden starten har IFM drevet en rekke forskjellige kurser hvorav spesielt skal nevnes det to-årige studium i markedsføring, nå «Studiekurset i markedsføring» — det tredje og avsluttende trinn i det undervisningssystem som er underlagt Eksamenskommissjonen for undervisning i markedsføring. Et forholdsvis omfattende undervisningsmaterieell er utviklet av IFM og stillet til disposisjon også for andres kursvirksomhet på dette fagområde.

IFM's adm. direktør har på vegne av Forente Nasjoner arbeidet i India for etablering av undervisning i markedsføring ved National Institute for Training in Industrial Engineering, Bombay.

Medlemskap i IFM er betinget av kvalifikasjonsprøve. Antall medlemmer var pr. 1. januar 1968 i alt 81. Instituttet ledes av et styre som består av disponent Andreas Fuglesang, formann, direktør Vilhelm Mejdell, varaformann, direktør Robert Davidsen, disponent Asbjørn Sæthre og direktør Thorolf Helgesen.

Nyttefisk og viktige skjell- og krepsdyr i norske farvann.

Tegnet av Thorolv Rasmussen. Målene gjelder vanlig stor markeds vare.

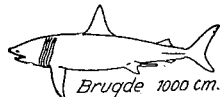
Hå 80 cm.

Håbrann 300 cm.

Håkjerring 500 cm.

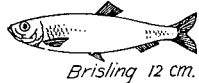
Brugde 1000 cm.

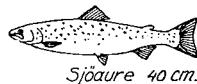
Skate 100 cm.

Laks 100 cm.

Brisling 12 cm.

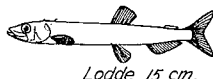
Sjøaure 40 cm.

Sild 30 cm.

Strømsild 20 cm.

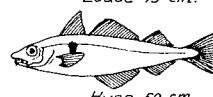
Lodde 15 cm.

Torsk 80 cm.

Stavsild 30 cm.

Hyse 50 cm.

Lyr 70 cm.

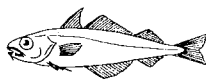
Sei 80 cm.

Hvitling 40 cm.

Kolmule 25 cm.

Sypike 20 cm.

Lysing 100 cm.

Lange 100 cm.

Øyepål 15 cm.

Brosme 60 cm.

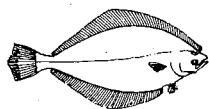
Tangbrosme 40 cm.

Blålange 100 cm.

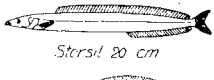
Hornkjel 65 cm.

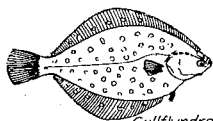
Gaperflyndre 20 cm.

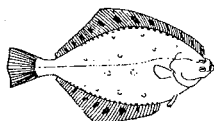
Kveite 200 cm.

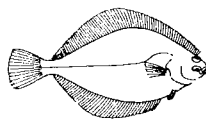
Blåkveite 80 cm.

Gullflyndre 40 cm.

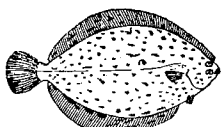

Skrubbe 40 cm.

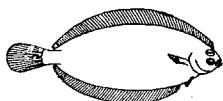

Sandflyndre 30 cm.

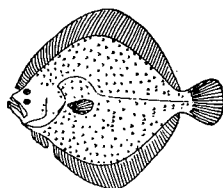
Kilde: Fiskeridirektoratet.

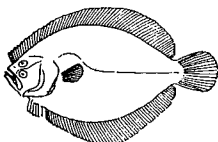
Lomre 40 cm.

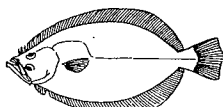
Marell (smörfl) 40 cm.

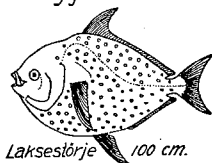
Piggvar 60 cm.

Stettvar 40 cm.

Glassvar 45 cm.

Laksestörje 100 cm.

Makrellstörje 200 cm.

Makrell 40 cm.

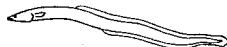
Hestemakrell 20 cm.

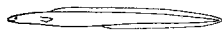
Gråsteinbit 100 cm.

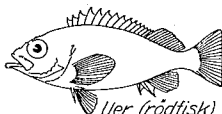
Flekksteinbit 120 cm.

Ål 70 cm.

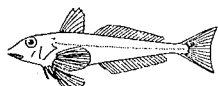
Havål 200 cm.

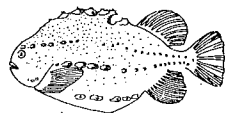
Uer (rødtisk) 40 cm.

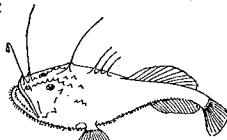
Blåstål 30 cm.

Knurr 20 cm.

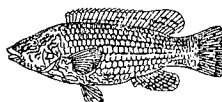
Rognkjeks 40 cm.

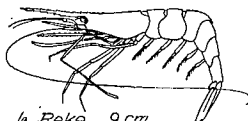
Breiflabb 80 cm.

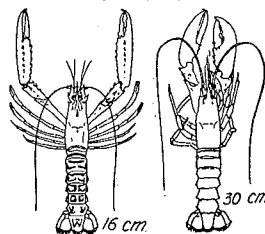
Rødnebb 30 cm.

Berggylt 40 cm.

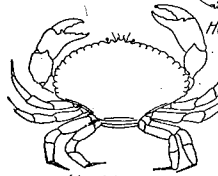

Reke 9 cm.

Sandhummer 16 cm.

Hummer 30 cm.

Krabbe 17 cm.

Hågylling (havmus) 60 cm.

Blåskjell 6 cm.

Østers 8½ cm.

Rognskjell 14 cm.

Kilde: Fiskeridirektoratet.

Norske fiskeredskaper

ARR. AV OSCAR SUND

I. *Spydprinsipp* (1—4).

1. Pik (flyndre, kveite).
2. Lodd (do.).
3. Ålejern (-saks, -gaffel).
4. Kepp, hytt.

II. *Lokkeprinsipp*.

a. *Krokredskap* (5—14).

- 5—8. Håndsnører, dypsagn («juksa») (5. Sørlandet, 6. Vestlandet, 7. Nord-Norge, 8. Møre) (a. blysekk, b. jernstein, c. tinnbeite, d. pilk).
9. Sprutdregg.
10. Makrelldorg (e. beite).
11. Snik (k. kavlstaur).
12. Sildhekle (av vormgut).
13. Botnline (i. ile, l. line, f. forsyn, d. dregg, k. kavl, b. blåse, fb. flaggbøye).
14. Håkjerringline (k. kjetting).

b. *Bur* (15—18).

15. Åleteine.
16. Hummerteine (k. kavl).
17. Hummerglip (d. dubbel, k. kork, a. agn).
18. Mortglip (b. bom, a. agn).

III. *Ruseprinsipp* (19—21).

19. Torskeruse (k. kork).
20. Kilenot, laksenot (l. landgarn, ledeg., t. tønne, s. streng, st. stang).
21. Bunnngarn (p. påler, s. samleruse).

IV. *Snareprinsipp.*

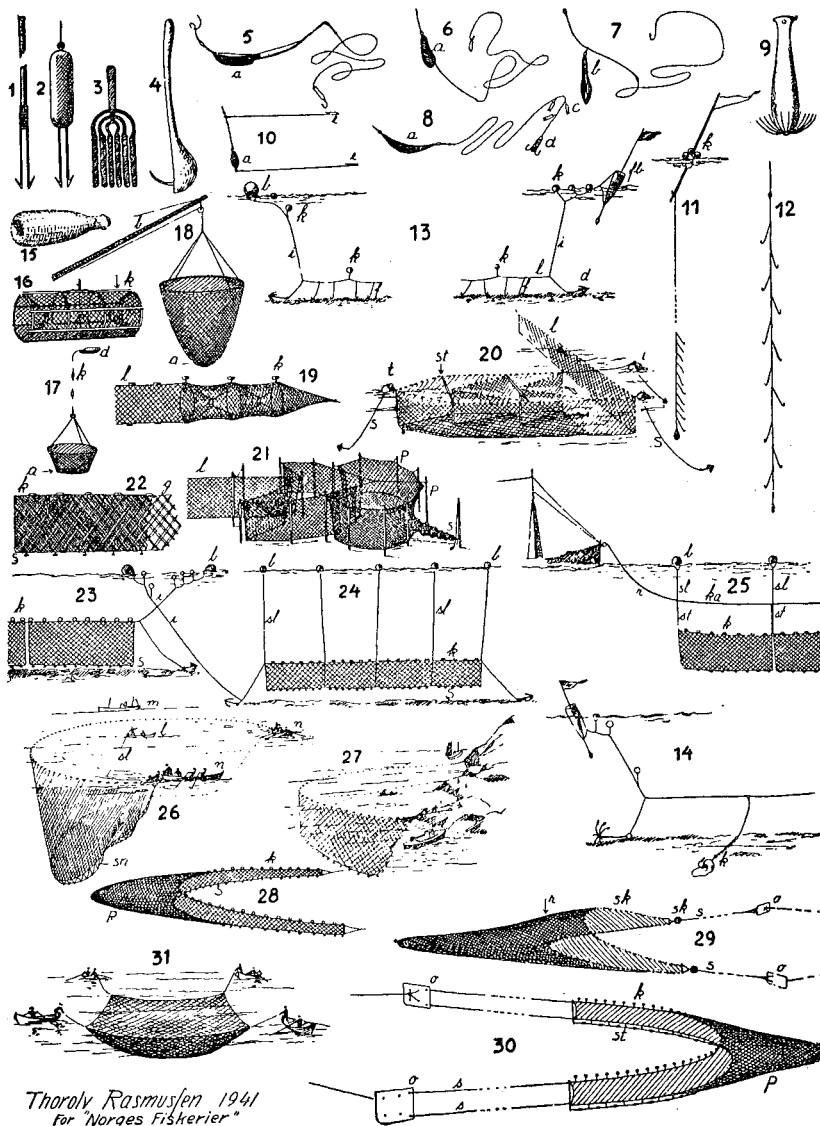
- garn (22—25) (k. korktelne, s. steintelne, i. ile).
- 22. Trollgarn (g. grovmasker).
- 23. Botnsett.
- 24. Fløytsett (b. blåser).
- 25. Drivgarn (ka. kabel, r. riar, sl. slag, st. stjert).

V. *Innsperingsprinsipp (notpr.).*

- 26. Snurpenot (sn. snurpeline, n. notbåter, 1. Iettbåt, sl. silde-
lodd, m. moderskip).
- 27. Landnot.

VI. *Sileprinsipp (28—31).*

- 28. Snurrevad. (k. kavl eller kork).
- 29. Trål, trawl (o. oterbord, dør, s. skyggetau, sk. stålkuler,
r. ruller (bobbins)).
- 30. Reke-trål (o.s. som 29, k. kavl, st. teglsøkker).
- 31. Søkkenot.

*Thorolv Rasmussen 1941
for "Norges Fiskerier"*

Norske fiskeredskaper. (Se forklaring side 61-62).